

Formalna analiza Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16 skladatelja Edvarda Griega

Božac, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:254187>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Muzička akademija u Puli

VALENTINA BOŽAC

Formalna analiza
Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16
skladatelja Edvarda Griega

Diplomski rad

Pula, 20. rujna 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Muzička akademija u Puli

VALENTINA BOŽAC

Formalna analiza
Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16
skladatelja Edvarda Griega

Diplomski rad

JMBAG: 0303060765, redoviti student

Studijski smjer: Glazbena pedagogija

Predmet: Glazbeni oblici i stilovi

Mentor: prof. art. Massimo Brajković

Pula, 20. rujna 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Valentina Božac, kandidat za magistra Glazbene pedagogije, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 20. rujna 2023.godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Valentina Božac, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom **Formalna analiza *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16* skladatelja Edvarda Griega** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 20. rujna 2023.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. OPĆE ZNAČAJKE ROMANTIZMA.....	2
3. KRATKA POVIJEST I RAZVOJNI PUT KONCERTA.....	4
3. 1. <i>Concerto grosso</i>	5
3. 2. Solistički koncert.....	6
4. EDVARD GRIEG I NJEGOV SKLADATELJSKI OPUS.....	9
4. 1. Skladateljski opus Edvarda Griega.....	12
4. 1. 1. Klavirska djela.....	13
4. 1. 2. Komorna djela.....	14
4. 1. 3. Orkestralna djela.....	14
4. 1. 4. Vokalna djela.....	15
5. PRAIZVEDBA KONCERTA ZA KLAVIR I ORKESTAR U A-MOLU, OP. 16.....	17
6. FORMALNA ANALIZA I. STAVKA.....	19
6. 1. Uvod (T. 1 – 6).....	19
6. 2. Ekspozicija (T. 7 - 83).....	21
6. 2. 1. I. tema (T. 7 – 30).....	22
6. 2. 2. Most (T. 31 - 49).....	26
6. 2. 2. 1. Prvi dio mosta (T. 31 - 42).....	26
6. 2. 2. 2. Drugi dio mosta (T. 43 - 48).....	28
6. 2. 3. II. tema (T. 49 - 73).....	30
6. 2. 4. Završna grupa (T. 73 - 83).....	33
6. 3. Razvojni dio (T. 83 - 116).....	34
6. 3. 1. Uvodni dio (T. 83 - 88).....	35
6. 3. 2. Središnji dio (T. 89 - 108).....	35
6. 3. 3. Završni dio (T. 109 - 116).....	39
6. 4. Repriza (T. 117 - 175).....	40
6. 4. 1. Repriza I. teme (T. 117 - 128).....	40
6. 4. 3. Repriza II. teme (T. 147 - 170).....	45
6. 4. 4. Repriza završne grupe (T. 171 - 175).....	48

6. 5. Kadenca (T. 176 - 209).....	49
6. 5. 1. Uvodni dio kadence (T. 176).....	49
6. 5. 2. Središnji dio kadence (T. 177 - 200).....	50
6. 5. 3. Završni dio kadence (T. 201 - 209).....	53
6. 6. <i>Coda</i> (T. 210 - 221).....	54
7. FORMALNA ANALIZA II. STAVKA.....	57
7. 1. Dio <i>a</i> (T. 1 - 29).....	57
7. 2. Dio <i>b</i> (T. 29 - 54).....	59
7. 2. 1. Lažna repriza (T. 49 - 55).....	63
7. 3. Dio <i>a</i> (T. 55 - 84).....	65
8. FORMALNA ANALIZA III. STAVKA.....	68
8. 1. I. dio (T. 1 - 139).....	69
8. 1. 1. <i>A</i> dio (T. 1 - 139).....	69
8. 1. 1. 1. Uvod (T. 1 - 8).....	69
8. 1. 1. 2. I. tema (T. 9 - 46).....	70
8. 1. 2. Prijelaz u <i>B</i> dio (T. 46 - 68).....	73
8. 1. 3. <i>B</i> dio - II. tema (T. 69 - 91).....	76
8. 1. 4. Prijelaz u A^1 dio (T. 91 - 107).....	78
8. 1. 5. A^1 dio - I. tema (T. 108 - 130).....	80
8. 1. 6. Prijelaz u <i>C</i> dio (T. 130 - 139).....	82
8. 2. II. dio - <i>C</i> dio (T. 140 - 229).....	83
8. 3. III. dio (T. 230 - 440).....	88
8. 3. 1. A^2 dio (T. 230 - 273).....	88
8. 3. 1. 1. Kratak uvod (T. 230 - 235).....	88
8. 3. 1. 2. I. tema (T. 236 - 273).....	89
8. 3. 3. B^1 dio - II. tema (T. 296 - 326).....	93
8. 3. 4. Prijelaz u A^3 dio (T. 326 - 352).....	96
8. 3. 5. A^3 dio - <i>Coda</i> (T. 353 - 440).....	99
8. 3. 5. 1. Prvi dio <i>code</i> (T. 353 - 421).....	99
8. 3. 5. 2. Drugi dio <i>code</i> (T. 422 - 432).....	103
8. 3. 5. 3. Treći dio <i>code</i> (T. 433 - 441).....	105

9. ZAKLJUČAK.....	107
10. LITERATURA.....	108
SAŽETAK.....	112
SUMMARY.....	113
PRILOG - <i>Koncert za klavir i orkestar u a-molu, op. 16</i>	

1. UVOD

Glazba ima moć povezivanja s ljudskim emocijama i iskustvima. U mom slučaju, taj poseban trenutak je bio izvedba *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16*, skladatelja Edvarda Griega, kojeg sam izvela tijekom svog akademskog školovanja. Nakon što sam se duboko povezala s koncertom kroz osobno izvođenje, kao i izvođenje Arthura Rubinsteina, odlučila sam da želim dublje razumjeti ovaj glazbeni dragulj.

U ovom diplomskom radu želim se posvetiti dubljem razumijevanju ovog koncerta. Želim istražiti glazbene i životne utjecaje koji su oblikovali Edvarda Griega i potaknuli ga napisati svoj jedini koncert za klavir i orkestar. Obzirom na oskudnu literaturu o Griegovu životu u Hrvatskoj, morala sam posezati za provjerenim internetskim izvorima koji su mi otkrili niz vrijednih informacija o njegovu životu i stvaralaštvu. U nastavku ovog rada izvršit ću formalnu analizu sva tri stavka Griegovog koncerta u a-molu, a ujedno ću istražiti norveške utjecaje koji su obogatili njegovo glazbeno stvaralaštvo.

Ovaj rad predstavlja osobno putovanje kroz glazbu koja me inspirirala i nadahnula te njezino razumijevanje iz perspektive glazbenih oblika i stilova.

2. OPĆE ZNAČAJKE ROMANTIZMA

Romantizam se najprije razvio u književnosti i likovnoj umjetnosti, a tek kasnije kao prominentni umjetnički pokret u glazbi koji je trajao od oko 1760. godine pa sve do početka 20. stoljeća. Tijekom tog razdoblja došlo je do značajne promjene u glazbenom stilu i izražavanju u kojemu su skladatelji napustili klasične ideale prethodnog razdoblja te prihvatili emocionalne i individualne aspekte u glazbi. Ernest Theodor Amadeus Hoffmann, njemački književnik i skladatelj, smatrao je da glazba ima najveću moć izraziti svijet naše mašte, ideala, strasti i fantazije te kako je ona najromantičnija od svih umjetnosti. Naime, u književnosti i slikarstvu romantizam se počeo *gasiti* pojavom realizma krajem prve polovice 19. stoljeća, a iz romantizma se na kraju 19. stoljeća izdvojio impresionizam, a kasnije ekspresionizam kao novi umjetnički pravci.

Pojava i procvat romantizma bili su rezultat društvenih i političkih uvjeta krajem 18. i početkom 19. stoljeća. Romantizam je nastao kao odgovor na hladan i ravnodušan racionalizam prosvjetiteljstva te na društvene norme koje su ograničavale slobodu pojedinca. Romantizam dakle ističe ono što je realni svijet *sakrio*, želi istaknuti ono individualno, *unutarnje* u svakome pojedincu što je oprečno racionalnom duhu i traženju općenitog i zajedničkog u svim ljudima.

Značajna karakteristika romantizma leži u naglašavanju emocionalnog i fantastičnog ispred intelektualnog, težnji za potpunom slobodom u umjetničkom izražavanju. Romantičari, intelektualci i umjetnici 19. stoljeća, predstavljali su prvu generaciju mladih pobunjenika u povijesti. Vođeni idealima individualizma i slobode, hrabro su se suprotstavljali pravilima strogog i racionalističkog svijeta. Ti samostalni umjetnici, suočeni s konvencionalnim svijetom obilježenim sukobima, tražili su načine za bijeg od stvarnosti, pokušavajući se osloboditi okova društvenih normi i tradicije koja ih je sputavala.

Skladatelji romantizma su kroz svoju glazbu nastojali prenijeti snažne emocije i osobne doživljaje. Često su u svojim skladbama prikazivali ljubavne teme, čežnju, heroizam, povijesne događaje i tragediju težeći povezivanju s emocijama slušatelja na dubokoj razini. Ujedno su težili individualnosti te su bili manje ograničeni strogim pravilima klasičnih formi, što im je omogućilo veću slobodu eksperimentiranja s oblikom i strukturom. Osim emocija izazvanih društvenim i socijalnim promjenama, romantičari su inspiraciju

crpili iz prirode i prirodnih zbivanja. Često su koristili glazbu kako bi prikazali krajolike, oluje i veličanstvenost prirode, odražavajući romantičnu fascinaciju veličanstvenom.

Jačanjem nacionalizma u Europi, skladatelji u romantizmu počinju u svojim skladbama koristiti narodne i tradicionalne melodije te kulturne elemente iz svojih zemalja kako bi što bliže izrazili osjećaj nacionalnog identiteta. Ujedno je neke romantičare privlačila egzotika dalekih i nepoznatih zemalja pa su tako u svoja djela uključivali elemente stranih kultura i egzotičnosti, odražavajući fascinaciju i tajanstvenost dalekih zemalja. Upravo je u romantizmu zbog deskriptivnog i narativnog elementa sadržaja glazbe, kojemu su skladatelji težili, nastala programna glazba. Skladatelji su koristili glazbu kako bi ispričali priče, prikazali scene ili prenijeli određene emocije, često uz pomoć deskriptivnih naslova ili programa.

Osim navedenih značajki koje se uvelike razlikuju od klasicističkih, romantizam je donio promjene i na području instrumentacije. Naime, romantičari su proširili veličinu i mogućnosti orkestra, dodajući nove instrumente i eksperimentirajući s orkestracijom. To je omogućilo širi raspon tonova i tekstura u njihovim kompozicijama. Osim toga, dok su klasične kompozicije često slijedile stroge forme poput sonatnog oblika, romantičarske kompozicije su bile fleksibilnije u strukturi. Često su imale duže, neprekidne forme, poput simfonijske pjesme, koje su omogućavale širu naraciju.

Mnogi romantičari pisali su glazbu koja je zahtijevala iskazivanje virtuoznih vještina izvođača što je posebno bilo vidljivo u solističkim djelima za instrumente poput klavira i violine. Poznati romantičarski skladatelji uključuju Ludwiga van Beethovena, Franza Schuberta, Hectora Berlioza, Franza Liszta, Richarda Wagnera, Petra Iljiča Čajkovskog, Johannesa Brahmsa i mnoge druge. Njihova djela i dalje su slavljena zbog dubine emocija i individualnog izraza, čineći romantičarsko razdoblje značajnim i trajnim razdobljem u povijesti zapadne klasične glazbe.

3. KRATKA POVIJEST I RAZVOJNI PUT KONCERTA

Riječ *koncert* ima dva značenja: potječe od talijanske i latinske riječi *concertare*, što znači natjecati se ili nadmetati, a isto tako dolazi od riječi *conserere*, koja označava spajanje ili pokretanje nečega. Talijanski izraz *concertare* potječe od latinske riječi *certare*, što znači *odlučiti*. Važno je napomenuti da su obje verzije povijesno točne i prisutne su u ranim primjerima koncerata iz 17. stoljeća. Ujedno, razmatrajući mišljenje nekih novijih autora, etimološki korijen riječi *koncert* potječe od latinske riječi *consertum*, što znači sastav, skup, ili ansambl. (Skovran i Peričić, 1991).

Put koncerta kakvog danas poznajemo, kao kompoziciju skladanu za solistički instrument uz *pratnju* orkestra, započeo je od druge polovice 18. stoljeća. Ipak, naziv *koncert* počinje se pojavljivati oko 1600. godine kod naziva za vokalne skladbe s instrumentalnom pratnjom, primjerice *concerti ecclesiastici* ili *crkveni koncerti* koje su stvarali skladatelji poput Giovannija Gabrielija¹ i Ludovica Viadanea². Treba napomenuti da *koncertiranje* u takvim vokalnim skladbama s instrumentalnom pratnjom nije isto što i koncertiranje u današnjem smislu te riječi. Primjerice, Bachove su kantate za vrijeme baroka bile nazivane koncertima, iako nisu slijedile klasični oblik koncerta.

Ipak, pojam koncertiranja ima dugu povijest i možemo ga pratiti u različitim glazbenim izvedbama, uključujući grčku tragediju, židovske psalme i trubadursko pjevanje. *Concertare*, što znači natjecati se, odnosi se na izdvajanje jednog ili više glazbenih izvođača iz ansambla. U 16. stoljeću počinje rasti interes za koncertiranje, iako solistički nastupi još nisu bili izraženi. No, tijekom tog razdoblja razvijaju se temelji koji će kasnije biti ključni za koncert kao glazbenu formu.

Naime, koncertantna glazba je počela razvijati svoje korijene u crkvi. Mnoga glazbena djela iz 16. i 17. stoljeća nazivana su koncertima, iako nisu bila tipični koncerti kakve poznajemo danas. To se odnosi i na djela koja nisu nosila naziv *koncert*, ali su sadržavala elemente koncertantnog skladanja. Primjerice, termin *koncert* korišten je za različite glazbene forme poput moteta, misa, madrigala, kantata, sonata, komornih skladbi i baleta, iako većina tih djela nije imala klasičnu strukturu koncerta. Primjeri takvih naziva

¹ Gabrieli, Giovanni, talijanski skladatelj i orguljaš (Venecija, između 1554. i 1557 – Venecija, 12. VII. 1612). Uz C. Monteverdija bio je najznačajniji venecijanski skladatelj na prijelazu iz XVI. u XVII. stoljeće. Njegova Sonata pian & forte iz 1597. smatra se prvom skladbom s tzv. terasastom dinamikom, jednom od bitnih odlika baroknoga stila.

² Viadana, Lodovico, talijanski skladatelj (Viadana, oko 1560 – Gualtieri, 2. V. 1627). Redovnik franjevac; bio je plodan skladatelj, a opus mu se sastoji od djela kao što su lagane canzonette i madrigali, ali i višezborska uglazbljenja psalama. Viadana je također dao poticaj razvoju koncerata za 1 do 4 glasa.

uključuju Bachove i Händelove *concerte grosse*, Viadanin motet, Monteverdijev madrigal, Bachovu kantatu i mnoga druga djela. Ujedno, virtuoznost nije bila tumačena na isti način u ranim koncertima pa prvobitni koncerti nisu bili potaknuti željom za virtuosnim izvedbama, već su bili usmjereni na uživanje u zvučnom doživljaju.

Instrumentalni koncert i barokna sonata razvili su se tijekom 17. stoljeća, proizavši iz venecijanske orkestarske *kancone*³. Isto tako, naizmjenično sviranje različitih orkestarskih skupina u *canzonama* označava početak koncertantnog *natjecanja* instrumentalnih dionica. Oblik se temelji na ponavljanju i variranju dvaju odsjeka te njihovu međusobnom kontrastiranju glede tempa, mjere te odnosa harmonijsko-ritmične *podloge*. Razvijanjem sonate kao takve, nastale su *sonate da chiesa* i *sonata da camera* koje, veoma slične, uglavnom sadrže četiri kontrastna stavka. Glavna razlika između spomenutih sonata je u II. stavku crkvene sonate koji je fugiran. Naziv oba oblika ubrzo prelazi u *concerto da camera* i *concerto da chiesa* koji su označavali orkestralne verzije komornih, odnosno crkvenih sonata.

Kada govorimo o vrstama koncerata, možemo ih podijeliti na dva glavna tipa: *concerto grosso* i *solistički koncert*.

3. 1. *Concerto grosso*

Ovaj tip koncerta usvojen je krajem 17. stoljeća. Sastoji se male grupe solističkih instrumenata: *concertina* i *concerta grossa*.

Concertino, odnosno mali koncert, sastojao se od dva do četiri solista, ovisno o želji skladatelja. Primjerice, u Italiji se sastojao od *tria* te time brojio dvije violine i violončelo, dok je Bach kombinirao različite instrumente.⁴ Sâm naziv *concerto grosso* odnosio se na orkestar ili *tutti* koji se izmjenjivao s *concertinom*, odnosno solom.

Alessandro Stradella⁵ je prvi koristio *concerto grosso* kao glazbenu formu 70-ih i 80-ih godina 17. stoljeća. *Concerte grosse* pisali su i Archangelo Corelli, G. Torelli, A. Vivaldi, F. Geminiani, G. F. Händel, J. S. Bach i drugi. Izraz *concerto grosso* prvi je put

³ *Canzona* ili sonata je glazbena kompozicija pisana za orkestar u kojoj se izmjenjuju grupe instrumenata. Naziv *canzona* potječe od talijanske riječi *canzona da suonar*, što znači pjesma za sviranje. Ove kompozicije posebno su bile popularne u Veneciji oko 1600. godine, a jedan od najvažnijih autora ovih djela bio je Giovanni Gabrieli.

⁴ *Dvostruki koncert* – dvije violine; Brandenburški koncert br. 2 – flauta, oboa, truba i violina; Brandenburški koncert br. 5 – flauta, violina, čembalo (Skovran i Peričić, 1991:266)

⁵ Alessandro Stradella bio je talijanski barokni skladatelj i violinist poznat po svojim koncertima i operama.

koristio Malveci 1591. godine u uvodnom tekstu svog djela *Intermedii e concerti*. Pojam *ripieno* prvi je zabilježio Lodovico Viadana 1602. godine u svojim *Concerti ecclesiastici* (*Duhovni koncerti*) kako bi označio puni *tutti* zvuk orgulja koji prati solo glazbu.

Što se tiče forme, *concerto grosso* obično sadrži 4 stavka, kao i crkvena sonata pa ga često nazivamo i *concerto (grosso) da chiesa*. Međutim, *concerto grosso* također može imati 5 do 6 stavaka, sličeci baroknim suitama ili komornim sonatama, i takav se *concerto grosso* naziva *concerto (grosso) da camera*. U prvom slučaju, *concerto (grosso) da chiesa* nalikuju *sonati da chiesa* pa je tipičan redoslijed stavaka: sporo - brzo - sporo - brzo. U drugoj varijaciji, dakle, *concerto (grosso) da camera* podsjeća na *sonatu da camera*. Početni tempo obično je *Allegro*, a unutar samog koncerta česti su stavci plesnog karaktera. Ponekad se susreću i *concerti grossi* koji se sastoje od 3 stavka, što je već utjecaj mlađeg solističkog koncerta. Primjer takvih kompozicija uključuje Bachove *Brandenburške koncerte*, osim *Brandenburškog koncerta* br. 3 u G-duru, koji ima samo dva stavka, srednji polagani stavak zamijenjen je jednostavnim prijelazom od samo 2 akorda.

3. 2. Solistički koncert

Daljnji razvoj koncerta odvio se s naglaskom na solista. Težnja za razrađenijim instrumentalnim virtuozištetom solista utjecala je na razvoj solističkog koncerta ili *concerta solistica* početkom 18. stoljeća.

Uspon popularnosti violine i njezinih mogućnosti posredno je utjecao je skladatelje solističkih koncerata te tako literatura violinskih koncerata slovi za najbogatiju.⁶ Osim violinističkih, iako u manjoj mjeri, skladani su koncerti za violončelo (Vivaldi), flautu (Vivaldi, Quantz).

Solistički instrument koji se izdvaja iz orkestra postaje fokusna točka pažnje, a solist razvija glazbeni materijal koji je donesen od strane orkestra ili se suprotstavlja novom materijalu orkestra, što se rijetko događa. U sporim stavicima, solistički instrument obično dominira nad orkestrom iznoseći glavnu melodiju. Solistički koncert je složen glazbeni oblik čiji su korijeni povezani s operom i *concertom grossom*. Isticanje solista glede virtuozištetu datira unatrag do razdoblja monodijskog stila u operi, gdje je naglasak na solo

⁶ Najpoznatiji skladatelji violinskih koncerata su Antonio Vivaldi, Tomaso Albinoni, Giuseppe Torelli, J. S. Bach, Giuseppe Tartini i dr. (Skovran i Peričić 1991:266).

izvođenju bio prisutan. U ovom kontekstu, složena polifona tehnika nije bila primarna. S razvojem opere, kontrast između *tutti* i solo dionica postao je ključan element opernog stila. Zbog toga je opera bila glavni model za razvoj solističkog koncerta. Zato nije iznenađujuće da su skladatelji solističkih koncerata često bili istovremeno i skladatelji opera, kao što su Tommaso Albinoni i Antonio Vivaldi.

Uobičajeno je da solistički koncert ima tri stavka od kojih su prvi i treći brzi, a drugi polagani, često u drugom tonalitetu. Srednji, spor stavak ponekad može biti vrlo kratak i služi kao prijelaz. Ovaj raspored stavaka također se može naći u opernoj simfoniji ili uvertiri. Prvi stavak često slijedi *Vivaldijev oblik koncerta* koji se temelji na izmjenjivanju između *tutti* i solo dionica. On započinje i završava glavnim tematskim materijalom u osnovnom tonalitetu, a taj se materijal često naziva *ritornel*, slično baroknim arijama. Ostali *tutti* dijelovi unutar ovog stavka također koriste isti tematski materijal, ali su u drugim tonalitetima te su obično kraći. Između njih su solo epizode koje koriste motive iz *tutti* dijelova, ali često dodaju nov materijal. *Vivaldijev oblik koncerta* obično se sastoji od četiri *tutti* dijela i tri solo odlomka, ali varira u broju i rasporedu. Solo epizode praćene su generalbasom te moduliraju prema tonalitetu sljedećeg ritornela, odnosno *tutti* dijela.

Cijela struktura ovog glazbenog oblika ima sličnosti s rondo formom, ali s nekoliko razlika. Glavna razlika je što se u rondo formi refren uvijek vraća u osnovni tonalitet, dok u koncertu samo prvi i posljednji *tutti* odsjekovi ostaju u osnovnom tonalitetu i izvode se u cjelini. Obično je drugi, srednji stavak solističkog koncerta slobodnog oblika i često ima ariozni karakter. Najčešće je neovisan i služi kao prijelazni dio, no ako nije samostalan, tada je povezan s jednim brzim stavkom. Završni, treći stavak može imati strukturu sličnu prvom stavku, ili može slijediti oblik Couperinovog ronda⁷, ili biti u obliku proširene trodijelne forme, ili rađen fugirano.

Solistički koncert može zauzeti oblik sonatnog ciklusa s tri stavka, pri čemu izostaje menuet, odnosno *scherzo*. Ovakav koncertni oblik bio je čest u razdoblju Haydna i Mozarta. Osim toga, ovakvi koncerti često su pisani za jedan solistički instrument koji se isticao virtuoznošću, a najčešće je taj instrument bila violina iz razloga što je koncert-majstor ujedno svirao 1. violinu. Rjeđe se solistička uloga povjeravala flauti, dok je čembalo u to vrijeme imalo isključivo funkciju generalbasa, odnosno harmonijske *pratnje*

⁷ Couperinov rondo, poznat i kao *rondo s coupletima*, je glazbeni oblik koji uključuje osnovnu temu, poznatu kao refren ili rondeau, koja je najčešće u obliku pravilne periode od 8 taktova. Osnovna tema se obično pojavljuje tri puta, a često i više (između 8 i 9), pri čemu u kasnijim ponavljanjima može biti variranai, ali uvijek ostaje u istom tonalitetu. Refren se izmjenjuje s kupletima koji također slijede rečeničku ili periodičku strukturu. U kupletima se tematski materijal refrena nastavlja i razvija, pa stoga ne donose izraženije motivske kontraste. Kupleti moduliraju te nerijetko završavaju kadencom u novom tonalitetu. Ovaj oblik ronda ne sadrži *codu* tako da završava posljednjom pojavom refrena čineći shemu: R - C1 - R - C2...R (R=refren; C=couplet). (Skovran i Peričić, 1991)

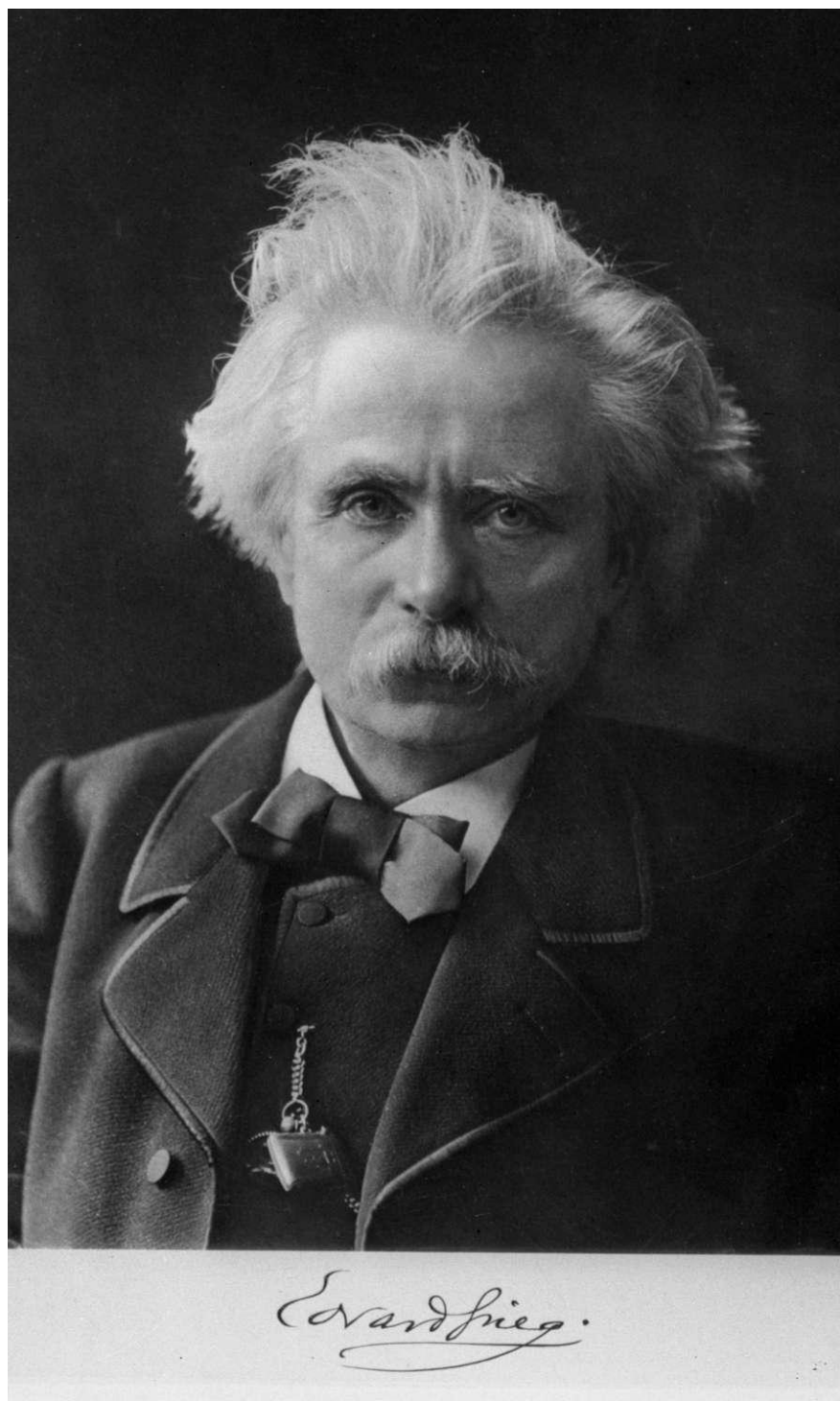
koncerta. Prvi skladatelj koji je čembalo koristio kao solistički instrument bio je J. S. Bach. Primjer čembala kao solističkog instrumenta možemo pronaći u *Brandenburškom koncertu* br. 5, gdje čembalo izvodi kadencu u prvom stavku. Osim toga, solistički koncerti su komponirani i za razne druge instrumente.

4. EDVARD GRIEG I NJEGOV SKLADATELJSKI OPUS

Edvard Grieg je jednom prilikom rekao:

Imati sposobnost povući se u sebe i zaboraviti sve oko sebe dok stvarate jest, mislim, jedini uvjet da biste mogli iznjedrili nešto lijepo. Cijela stvar je - misterij. (Yates, 2010)

Slika br. 1 - Portret i potpis Edvarda Griega

(<https://digitaltmuseum.no/021016116148/edvard-grieg-portrett>)

Edvard Hagerup Grieg norveški je skladatelj rođen 15. lipnja 1843. godine u luci Bergen, na zapadnoj obali Norveške. Njegov otac Alexander Grieg, škotskog podrijetla, bio je dobrostojeći trgovac i britanski konzul. Prvotno obiteljsko prezime glasilo je *Greig*, ali ga je njegov pradjed, doselivši se u Norvešku nakon ratnih zbivanja, izmijenio u *Grieg*. Edvardova majka Gesine Hagerup bila je iz dobrostojeće obitelji i obrazovana pijanistica te je Griegu otvorila prozor u glazbeni svijet i time *udarila* temelje njegovu glazbenom putu. Već od šeste godine Grieg kreće s podukama klavira kod svoje majke koja ga je usmjeravala i bodrila u svladavanju djela Wolfganga Amadeusa Mozarta, Carl Maria von Webera i Frédéricica Chopina.

U tinejdžerskim godinama Griegovo sviranje čuo je Ole Bull, violinistički virtuoz koji je bio u posjetu njegovim roditeljima. Na njegov nagovor, Grieg je upisao Konzervatorij u Leipzigu 1858. godine gdje je studirao klavir u klasi profesora Ignaza Moschelesa i kompoziciju pod mentorstvom Carla Reineckea. U Leipzigu se upoznao s djelima R. Schumanna i F. Mendelssohna, međutim, život u Leipzigu ga nije usrećio. Kasnije, 1881. godine Grieg priznaje kako ga akademija nije odviše obogatila, a individualnost mu je nakon odlaska ostala i dalje neotkrivena. U proljeće 1860. godine preživio je pleuritis i tuberkolozu, što se odrazilo na zdravlje tijekom života. Ipak, Grieg je 1861. godine održao koncert u Švedskoj, dok je 1862. završivši studij u Leipzigu, po prvi puta održao koncert u svom rodnom gradu odsviravši *Patetičnu sonatu* Ludwiga van Beethovena.

Ubrzo nakon povratka u Bergen, u proljeće 1863. odlazi u Kopenhagen gdje započinje studij kompozicije pod mentorstvom Nielsa Gadea, danskog slavnog kompozitora, dirigenta i violinista. U Kopenhagenu 1864. upoznaje Rikarda Nordraaka⁸ koji mu otkriva ljepotu norveškog narodnog plesa i popijevke. Očaran bogatstvom svoje domovine, Grieg počinje gajiti ljubav prema narodnoj glazbi postajući sve veći rodoljub unoseći narodne motive u svoje skladbe. Vođeni nacionalnim duhom, Grieg i Nordraak su namjeravali osnovati društvo za promicanje skandinavske glazbe, međutim, Nordraak je prerano preminuo od tuberkuloze 1866. godine te je Grieg, u njegovu čast, skladao *Posmrtni marš*. Ipak, nedugo zatim, između 1864. i 1865. godine Grieg postaje jedan od osnivača kopenhagenskog koncertnog društva *Euterpe* za produkciju djela mladih skandinavskih skladatelja.

Kopenhagen mu je, osim glazbenih usmjerenja, donio i ljubavna ostvarenja. Naime, Grieg upoznaje svoju rođakinju i buduću suprugu, sopranisticu Ninu Hagerup. Par se vjenčao u lipnju 1867. godine, usprkos tome što Ninina obitelj nije odobravala njihov brak. Grieg je Ninu smatrao svojom najboljom interpretatorkom te je tako većinski dio svojih 140

⁸ Rikard Nordraak (1842 - 1866) - mladi norveški nacionalistički skladatelj; skladao norvešku himnu.

pjesama posvetio upravo njoj. Edvard i Nina imali su kćer Alexandru koja je u dobi od jedne godine preminula od meningitisa.

1866. godine Grieg seli u Oslo gdje 1867. godine pokušava formirati Norvešku glazbenu akademiju, ali projekt biva ugašen zbog loših financija i općeg nedostatka interesa gradskog tiska. Upravo je iz tog razloga Grieg bio frustriran provincijskim stavovima u glavnom gradu, koji su bili daleko od velikih glazbenih središta poput Beča i Leipziga. Norveški orkestri su u to vrijeme često bili ispod razine, a publika apatična što je dodatno otežavalo glazbeni razvoj. Iako, naizgled sputan gledištem norveškog društva na glazbu, Grieg nije odustajao. Isticao se kao organizator te je kasnije vodio glazbena društva u Oslu i Bergenu, nastupao kao dirigent i pijanist te je odrađivao uspješne koncertne turneje van granica Norveške postajući sve popularniji u Njemačkoj i Francuskoj.

Nakon skladanja *Koncerta u a-molu* 1868. godine, nedugo zatim 1870. godine, Franz Liszt poziva Griega u Rim. Grieg je prilikom prvog posjeta predstavio svoju *Violinsku sonatu br. 1* koja se Lisztu svidjela, a pri drugom posjetu mu je donio ručno napisan *Koncert u a-molu* kojeg je Liszt izveo *a vista* i oduševio svoju publiku.

1870. godine, Grieg se sprijateljuje s pjesnikom Bjørnstjerneom Bjørnsonom s kojim je dijelio slične interese i surađivao. Naime, Grieg je uglazbio nekoliko Bjørnsonovih pjesama, uključujući kantatu za orkestar i zbor *Landkjenning op. 31* te je za dramu *Sigurd Jorsalfar* skladao scensku glazbu. Ujedno su krenuli s radom na operi temeljenoj na Kralju Olavu Trygvasonu, ali neodlučnost oko toga treba li prvo skladati glazbu ili osmisлити tekst, dovela je do toga da je Grieg 1874. godine krenuo surađivati s Henrikom Ibsenom. Naime, za njegovu dramu *Peer Gynt* sklada scensku glazbu koju dovršava 1875. godine. Kasnije je Grieg iz scenske glazbe, koja je ukupno sadržavala 28 stavaka, izdvojio njih 4 te od njih sastavio dvije koncertne suite - *Suitu br. 1, op. 46* iz 1888. godine te *Suitu br. 2, op. 55* iz 1891. godine. Iako je Edvardov čin uvrijedio Bjørnsona, kasnije su obnovili prijateljstvo.

Nakon uspjeha *Peer Gynta*, Grieg konačno postaje slavan i unutar svoje domovine. Naime, 1874. godine dobiva godišnju stipendiju norveške vlade, a 1885. gradi svoj dom *Troldhaugen*, blizu rodnog Bergena. Njegov uspjeh pridonio je dobivanju raznih počasti u 1890-im godinama poput počasnog doktorata u Cambridgeu i Oxfordu te članstvo u Francuskom institutu. Ujedno se i susreo sa suvremenicima P. I. Čajkovskim, J. Brahmsom i M. Regerom. Unatoč lošem zdravlju, Griegov duh je bio jači od tijela te je tako odradio nekoliko turneja po Skandinaviji. Nažalost, bolest ga je pobijedila u rodnom Bergenu 4. rujna 1907. godine, u 65. godini života.

4. 1. Skladateljski opus Edvarda Griega

Grieg je vlastito poimanje svog glazbenog stvaralaštva opisao ovim riječima:

Stilom i arhitektonikom svojih djela uvijek sam pripadao njemačkoj romantici Schumannove škole, ali u isto vrijeme crpio sam iz golema blaga narodnih popjevaka svoje zemlje i pokušavao stvoriti nacionalnu usmjerenost iz tih još neistraženih manifestacija norveške narodne duše (Andreis, 1976:488).

Edvard Grieg je svoju sanjarsku i lirsku prirodu koja je u romantici pronalazila plodno tlo, poput pravog romantičara, nizao temu do teme u kojima je naizmjenično isticao melodiju, harmoniju, ritam ili boju. Ipak, nije odbacio tematsko razrađivanje motiva i tema karakteristično za klasično i klasicističko razdoblje što ćemo vidjeti kasnije u formalnoj analizi. Pod utjecajem nacionalizma u glazbi, svojim glazbenim jezikom uspio je prikazati osobni doživljaj prirodnih ljepota Norveške poput fjordova, klanaca, stijena, hirovite prirode, istovremenog trajanja proljeća u uskom pojasu obale i zime u planinama, a osobito pejzaža (Grimley, 2006). U tome je uvelike utjecalo proučavanje narodnih napjeva, otkrivanje novih harmonijskih sklopova koji su, uklopljeni u kalup njegova stvaralaštva, bili revolucionarni u to doba. Oni se temelje na starocrkvenim ljestvicama, peterozvucima i šesterozvucima, ali i ostanatnim figurama koji su imitirali primitivnu pratnju narodnih napjeva. Ujedno, kako navodi Andreis (1976), formalna struktura njegovih skladbi najčešće je trodijelna *a b a* ili *a b a b a*.

Grieg se dotaknuo i većih formi u kojima se uočava romantičarsko izmjenjivanje tradicionalne sonatne forme koja će biti prikazana kasnije u formalnoj analizi *Koncerta u a-molu*.

U nastavku će biti predstavljene najznačajnije skladbe Griegovog glazbenog opusa koji uključuje:

- klavirska djela
- komorna djela
- orkestralna djela
- vokalna djela.

4. 1. 1. Klavirska djela

S obzirom da je svoj glazbeni put započeo sviranjem klavira, Grieg je u svojim klavirskim skladbama najintenzivnije iznio svoju lirsku narav i intimnost prožetu rodoljubljem. Korištenjem izvornih ritmova *Springara* i *Hallinga*⁹, norveških folklornih plesova te interesantnih harmonija, očarao je publiku diljem svijeta. Često je, prvenstveno skladao za klavir, dok bi kasnije klavirske skladbe priredio za ansamble ili orkestar, iako ima i obrnutih slučajeva. Neke od naznačajnijih Griegovih klavirskih djela su:

- *Tri skladbe za klavir*, EG¹⁰ 105 (1858. - 1859.) - jedne od Griegovih najranijih skladbi za solo klavir;
- *Humoreske za glasovir*, op. 6 (1865.) - četiri humoreske nastale pod utjecajem norveškog folklor;
- *Poetična sonata u e-molu*, op. 7 (1865.);
- *Koncert za klavir i orkestar u a-molu*, op. 16 (1868.);
- *Balada u g-molu*, op. 24 (1875. - 1876.) - sadrži skup od 14 varijacija nastalih prema narodnom napjevu. Grieg ju je skladao nakon smrti svojih roditelja;
- *Pogrebna koračnica u spomen Rikarda Nordraaka*, EG 107 - izvorno napisana kao klavirska skladba u a-molu (1866.), kasnije aranžirana za orkestar (1878.), nastala u čast prerano preminulom Griegovom prijatelju Rikardu Nordraaku;
- Skladbe nastale prema obradama norveških narodnih napjeva i plesova:
 - *Narodni plesovi i napjevi*, op. 17 (1869) i op. 66 (1896),
 - *Norveški plesovi*, op. 35 (1881.),
 - *Slåtter - Norveški seljački plesovi*, op. 72 (1902. - 1903.);
- *Iz Holbergovih vremena*, op. 35 (1884.) - klavirska suita kasnije aranžirana za gudački orkestar (1885.);
- *Lirske skladbe* - 66 klavirskih minijatura sabranih u 10 svezaka nastalih tijekom 35 godina Griegova stvaralaštva, nastale između 1867. (op. 12) i 1901. godine (op. 71) te se mogu smatrati Griegovim glazbenim dnevnikom što je on jednom prilikom i rekao nazvavši ih *intimnim dijelom svog života*. Kroz njih se može primijetiti Griegov

⁹ *Halling* je karakterističan po snažnim dinamičkim kontrastima koji stvaraju specifičan ritmički uzorak akcenata koji se kreću unutar ritma, jednostavnim tročetvrtinskim i složenim dvočetvrtinskim taktovima (3/8 i 6/8). Sve navedeno otkriva umjetničku vrijednost ovog plesa i izražava širok spektar emocija, dobre volje s čestim humorističkim manifestacijama i čistom živahnosti izražene ritmom s dinamičkim stupnjevima koji se uklapaju u glazbenost. (Dolinescu, 1964).

¹⁰ EG oznaka je za skladbe Edvarda Griega koje nemaju određen opus.

glazbeni razvoj te njegova umjetnička fizionomija. One sadrže programni sadržaj što je i dočarano naslovima poput: *Na karnevalu, op. 19, br. 3, U planinama, op. 19, br. 1, Leptir, op. 43, br. 1, Proljeću op. 43, br. 6, Ples patuljaka, op. 54, br. 3* te *Bilo jednom, op. 71, br. 1.*;

- *Raspoloženja op. 73* (1901. - 1905.).

4. 1. 2. Komorna djela

- *Sonata br. 1 u F-duru, op. 8* (1865.) - sonata za violinu i klavir;
- *Gudački kvartet u g-molu, op. 27* (1877.) - njegov jedini dovršeni kvartet, glasi za jedan od najizvornijih i najutjecajnijih gudačkih kvarteta s kraja 19. stoljeća;
- *Sonata za violončelo i klavir u a-molu, op. 36* (1884.);
- *Violinska sonata br. 3 u c-molu, op. 45* (1886.) - od sveukupno tri violinske sonate, treća, a ujedno i posljednja skladana je u sonatnom obliku. Na premijeri 1887. godine, sonatu su izveli Grieg za klavirom i Adolph Brodsky na violini;
- *Fuga u f-molu, EG 114* (1861.) - djelo za gudački kvartet.

4. 1. 3. Orkestralna djela

- *U jeseni, op. 11* (1865.) - jedno od najranijih Griegovih orkestralnih djela.
- *Simfonija br. 1 u c-molu, EG 119* (1863. - 1864.) - u dobi od dvadeset godina, Grieg sklada svoju prvu *Simfoniju u c-molu* koju, zbog vlastitog nezadovoljstva, nije dopuštao da se izvede. Simfonija se ipak izvela 1981. godine, sedamdeset i četiri godine nakon njegove smrti.

Scenska djela:

- *Sigurd Jorsalfar, op. 22* - nastala za istoimenu dramu Bjørnstjerne Bjørnsona.
- *Peer Gynt, op. 23* (1875.) - skladana za istoimenu dramu *Peer Gynt* Henrika Ibsena.

Obrade djela:

- *Norveški plesovi, op. 35* - sveukupno se sastoje od 4 plesa, a dovršeni su 1883. godine. Temelje se na melodijama koje je Grieg pronašao u zbirci narodne glazbe Ludviga Mathiasa Lindemana *Mountain Melodies Old and New*. Izvorno su napisani kao klavirski dueti 1880. godine, pa ih je Grieg priredio za jedan klavir, no kasnije su u obliku orkestralnih aranžmana češkog dirigenta Hansa Sitta postali još popularniji.
- *Simfonijski plesovi, op. 64* (1897.) - izvorno napisani za klavir četveroručno.
- *Suita br. 1, op. 46* (1888.) i *Suita br. 2, op. 55*. (1891.) - koncertantne suite nastale prema scenskoj glazbi *Peer Gynt* iz kojih su najpoznatiji stavci *Jutro* i *U pećini gorskog kralja*.
- *Holberg suita op. 40* - originalno napisana za klavir, ali ju je Grieg nekoliko mjeseci nakon aranžirao za gudački orkestar, skladana 1884. godine u čast dvjestote obljetnice rođenja norveškog filozofa i dramatičara Ludviga Holberga.

4. 1. 4. Vokalna djela

Najpoznatija djela za solo glas:

- *Romance i pjesme, op. 18* (1865. - 1869.) - 9 skladbi napisanih za mezzosopran ili bariton i klavir, najpoznatija pjesma iz opusa je *Hun er saa hvid*, br. 2¹¹ koja je i priređena za klavir.
- *Melodije iz srca, op. 5* (1864. - 1865.) - četiri solopjesme, od kojih je najpoznatija *Jeg elsker dig*¹², br. 3 koja je kasnije i priređena za klavir solo.
- *Melodije, op. 33* (1873. - 1880.) - 12 solopjesmi nastalih prema djelima pjesnika i novinara Aasmunda Olavssona Vinjea
- *Dječje pjesme, op. 61* (1894.) - 7 solopjesmi od kojih je najpoznatija *Lok*¹³, br. 3.
- *6 pjesama Holgera Drachmanna, op. 49* (1886. – 1889.) - solopjesme na tekstove Holgera Drachmanna, norveškog pjesnika, dramaturga i slikara.

¹¹ U prijevodu *Tako je bijela*.

¹² U prijevodu *Volim te*.

¹³ U prijevodu *Luk*.

- *Ave, maris stella*, EG 150 (1893.) - pjesma za glas i klavir, a kasnije priređena za ženski, muški i mješoviti zbor.

Djela za ženski, muški i mješoviti zbor:

- *Dona nobis pacem*, EG 159 (1862.) - za mješoviti zbor.
- *Danska*, EG 161 (1864.) - za mješoviti zbor, napisana prema tekstu Hans Christian Andersena.
- *2 pjesme za muški zbor*, EG 162 (1867.) - nastale na tekst folklorista i pisca Jørgena Moea.
- *Holberg kantata*, EG 171 (1884.) - skladana za bariton i muški zbor na tekst Nordahla Rolfsena, norveškog pisca, pedagoga i novinara.

Ovo je samo izbor vokalnih djela Edvarda Griega, a on je tijekom svoje karijere skladao još mnogo pjesama i zbornih djela.

5. PRAIZVEDBA KONCERTA ZA KLAVIR I ORKESTAR U A-MOLU, OP. 16

Koncert za klavir i orkestar u a-molu, op. 16 jedno je od Griegovih najranijih važnih djela. Napisao ga je u dobi od 25 godina, 1868. godine u Søllerødu u Danskoj, tijekom ljetnog odmora. Iako je započeo skladanje Koncerta u h-molu, nikad ga nije dovršio¹⁴ te je tako *Koncert u a-molu* postao jedini koncert njegova opusa. S obzirom na činjenice i podudaranja, smatra se da je temeljna inspiracija za stvaranje koncerta bila ljubav prema Nini. Naime, par se vjenčao 1867. godine, dok je dvije godine nakon, 1869. bila praizvedba koncerta. Par je u to vrijeme imao kćer Alexandru koja je, nažalost, prerano preminula nedugo nakon premijere koncerta.

Osim ljubavi, Grieg je prije samog početka skladanja koncerta bio velikim dijelom pod utjecajem Schumannova stvaralaštva. Naime, uslijed studiranja u Leipzigu 1858. godine, Grieg je poslušao Schumannov koncert u a-molu u izvedbi Clare Schumann. Ujedno je Griegov učitelj klavira Ernst Ferdinand Wenze bio Schumannov prijatelj što je sigurno imalo utjecaja na Griegov glazbeni razvoj. Takav splet okolnosti urodio je stvaranjem Griegova koncerta što se očituje u sličnostima s Schumannovim koncertom - odabir istog tonaliteta, silazna pijanistička kadenca na samom početku koncerta te činjenica da su oboje skladali samo jedan koncert. Ujedno se cjelokupni Griegov stil skladanja smatra bližim Schumannu nego bilo kojem drugom skladatelju.

Osim spomenutih inspiracija, Grieg je stvarao pod snažnim utjecajem norveške narodne glazbe. To nije iznenađujuće s obzirom da je Grieg nastojao odati počast svojoj domovini velikim dijelom svoga stvaralaštva. Naime, *zamah*¹⁵ na početku koncerta tipičan je za norvešku narodnu glazbu, dok treći stavak sadrži imitacije norveške narodne violine i hallinga¹⁶. Koncert sadrži sve karakteristične elemente Griegovog klavirskog stvaralaštva: lirski karakter, folklorne melodije, ritam koji podsjeća na norveške plesove i pjesme, harmoniju karakterističnu za romantizam, te modalnu harmoniju po uzoru na narodne melodije. Sve ove komponente zajedno oblikuju jedinstveni i prepoznatljivi stil. (Răducanu, 2021.)

Koncert je prvi put izveden 3. travnja 1869. godine u Kopenhagenu sa solistom Edmundom Neupertom. Iako je Grieg trebao biti solist, na praizvedbi nije prisustvovao

¹⁴ Nekoliko pijanista je snimilo skice koncerta te je 1997. godine Oslo Grieg Society održalo natjecanje na kojem je jedan natjecatelj razradio cijeli koncert iz skica.

¹⁵ Misli se na uvodni motiv I. stavka koncerta.

¹⁶ Norveški narodni ples kojeg tradicionalno izvode mladići na svadbama i zabavama u ruralnoj Norveškoj, iako se verzije hallinga mogu pronaći i u dijelovima Švedske. Karakterističan je po brzom ritmu i akrobatskim plesnim pokretima.

zbog obaveza s orkestrom u Christijaniji. Ipak, premijeru su došli podržati danski skladatelj Niels Gade te ruski pijanist Anton Rubenstein koji je čak za potrebe održavanja koncerta ustupio svoj klavir. Nakon praizvedbe u Kopenhagenu, konačno je uslijedila premijera u Christijaniji 7. kolovoza 1869, a kasnije se, točnije 1872. godine, djelo izvelo u Leipzigu, a zatim 1874. u Bruxellesu, Londonu i New Yorku godine. (Kijas, 2013). Răducănu iznosi opis koncerta u jednim tadašnjim njujorškim novinama: *Koncert Griega prilično je nov i čini se da obiluje prekrasnim i originalnim idejama. Zaista je prošlo dosta vremena otkako je nešto tako svježije i šarmantno u smislu kompozicije za klavir bilo predstavljeno ovdje.* (Kijas, 2013:42)

Zvučanje Koncerta u a-molu kakvog danas poznajemo nije prvotna verzija koncerta. Naime, Grieg je revidirao djelo najmanje sedam puta, obično na suptilan način, ali s više od 300 razlika u odnosu na originalnu orkestraciju. Grieg je odbio prijedlog Franza Liszta koji je sugerirao da se druga tema I. stavka, kao i prva tema II. stavka, dodijeli trubi no, Grieg je ipak izvođenje tema prepustio violončelima. Konačna verzija koncerta dovršena je nekoliko tjedana prije Griegove smrti, a upravo je ta verzija koncerta postigla svjetsku popularnost.¹⁷ Ujedno, Griegov koncert je prvi koncert ikada snimljen na gramofonskoj ploči 1909. godine.¹⁸

Što se tiče forme, koncert je napisan u tri stavka - *Allegro molto moderato*, *Adagio* i *Allegro moderato molto e marcato*. Iako ga je Grieg namijenio u prvome planu klaviru kao solistu, orkestar ima veoma važnu ulogu u koloritu samog djela. Naime, orkestar se sastoji od dvije flaute, dvije oboe, dva klarineta (in A i in B), dva fagota, četiri roga in E i Es, dvije trube in C i B, tri trombona, timpana i gudača.

¹⁷ Izvornu verziju iz 1868. snimio je Løve Derwinger sa simfonijskim orkestrom iz Noorköpinga pod vodstvom Jun'ichija Hirokamija.

¹⁸ Njemački pijanist Wilhelm Backhaus prepoznao je važnost gramofona. Njegova snimka Griegovog klavirskog koncerta iz 1909. nije bila samo prva snimka tog djela, već i prvi put da je neki koncert snimljen. Međutim, zbog tadašnje tehnologije, to je bila jako skraćena izvedba koja je trajala samo 6 minuta.

6. FORMALNA ANALIZA I. STAVKA

(*Allegro molto moderato*, 4/4 mjera, a-mol)

Prvi stavak *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16*, građen je u sonatnom obliku. On predstavlja najrazrađeniji formalni tip homofonog sloga, a sastoji se od:

- Uvoda,**
- Ekspozicije,**
- Razvojnog dijela,**
- Reprize,**
- Code.**

6. 1. Uvod (T. 1 – 6)

Prije početka sonatnog oblika susrećemo uvod koji je najčešće u polaganom tempu. Podrijetlo polaganog uvoda je u početnom stavku crkvene sonate¹⁹ i francuske uvertire²⁰, iako se uvod može pojaviti i u bržem tempu. U ovome slučaju, zadani koncert potvrđuje pravilo s početkom u tempu *Allegro molto moderato*. Uvod pronalazimo još u simfonijama Josepha Haydna, W. A. Mozarta i L. van Beethovena.

Dužina uvoda je neodređena te tako može brojiti nekoliko taktova ili činiti manji ili veći odsjek. Slobodan oblik uvoda može biti manje ili više fragmentiran što utječe na samo iščekivanje prve teme, odnosno početka sonatnog oblika. Prema pravilu, uvod je u osnovnom tonalitetu kao što je i ovdje slučaj, ali ne mora biti.²¹ Završetak uvoda na dominantnoj funkciji priprema početak I. teme. Tematski materijal uvoda može biti potpuno samostalan, nevezan uz glazbeni materijal sonatnog oblika. Naravno, postoje uvodi koji nagovještaju pojedine motive I. teme te ih se tako može zamijeniti za I. temu. Međutim, da je riječ o uvodu, a ne o I. temi, vidi se po njegovu karakteru, ali i ponavljanju uvodnog motiva u codi na kraju stavka.

¹⁹ Crkvena sonata ili *sonata da chiesa*, razvila se iz venecijanske sonate (kancone) tokom 17. stoljeća u Italiji. Sastoji se od četiri stavka (polagani, brzi, polagani, brzi). (Skovran i Peričić, 1991:199)

²⁰ Francuska ili *Lullyjeva uvertira*, formirala se krajem 17. st. uz talijansku uvertiru. Sastoji se od tri dijela (polagani, brzi, polagani), dok se u uvodnom dijelu susreće punktirani ritam.

²¹ J. Haydn - Simfonija br. 104 u D-duru, uvod u istoimenom d-molu; P. I. Čajkovski – VI. simfonija u h-molu, uvod u e-molu (subdominantna). (Skovran i Peričić, 1991: 236)

Koncert veličanstveno započinje tremolom timpana na tonici a-mola (T. 1) pripremajući nastup svih izvođača *crescendom*, polazeći od *pianissima* pa sve do *sforzata* u *fortissimu*. Nakon kratkog i dramatičnog zvučanja svih izvođača (T. 2), klavir preuzima iznošenje uvoda koji sveukupno traje šest taktova.

Primjer br. 1 - Uvod u ekspoziciju

The image displays a musical score for the introduction of a concerto, divided into two systems. The first system (measures 1-3) features a piano (Kl.) part in treble and bass clefs, and an orchestra (Ork.) part in bass clef. The tempo is marked 'Allegro molto moderato'. The piano part begins with a tremolo in the right hand and a steady eighth-note pattern in the left hand. The orchestra part consists of a timpani line (marked 'pp' and 'a: l.') and a string line (marked 'sf'). Annotations include 'motiv' under the first two measures of the piano part and 'sažimanje motiva' under the next two measures. The tempo changes to 'poco rit.' in the final measure. The second system (measures 4-6) continues the piano part with a 'stringendo' marking and a 'proširenje' annotation. The orchestra part features a 'sf' dynamic and an 'augmentacija u inverziji' annotation. The tempo returns to 'a tempo'.

Uvodni motiv (T. 2), u punktiranom ritmu, sadrži naglašenu prvu i treću dobu. Svaki naglasak ističe toniku i dominantu harmonijskog a-mola u oktavnom položaju što ostavlja dojam sigurnosti i pompoznosti. Kasnije se provodi sažimanje istog motiva (T. 3) koje je postignuto bržom izmjenom tonike i dominante, pa se iz tog razloga naglasci javljaju na svakoj dobi. Sažimanjem motiva prirodno se ubrzava tempo koji se potom smiruje pojavom *ritardanda*. Veličanstvenost uvodnog motiva postignuta je izvođenjem istog materijala u oba klavirska sistema i zvučanjem akorada u oktavnom položaju.

Nakon toničkog smirivanja (T. 4), slijedi proširenje u obliku rastavljenog toničkog kvintakorda, pasaža malih rastvorbi s prijelazima iz jednog sustava u drugi. Za razliku od

početne ritmičke određenosti (T. 2 - 3), pasaže s oznakom *stringendo* zahtijevaju naglo ubrzanje (T. 4), suprotno od prijašnjeg usporavanja. Nakon toničke pasaže, slijedi augmentacija u inverziji na subdominantnoj pa dominantnoj funkciji (T. 5 - 6) čime se uvod privodi kraju. Te su funkcije istaknute akcentima na temeljnom tonu svake funkcije kao i predudarom te *sforzatom* na akordima, na koje klavirist dolazi skokom. Punktirani ritam s početka uvoda (T. 2) javlja se opet u kadenci (T. 5 - 6) koja, poput pitanja, otvara prostor za nastup I. teme.

Uvod, s razrađenim tehnikama sažimanja, proširenja i augmentacije motiva u inverziji, sadrži relativnu ritamsku i melodijsku izmjenu motiva. Gledajući iz perspektive pijanista, uvod sadrži tehničke probleme poput skokova i nizanja malih rastvorbi trozvuka a-mola te se na samom početku može uvidjeti tehnička i glazbena zrelost pijanista.

6. 2. Ekspozicija (T. 7 - 83)

Ekspozicija je prvi dio sonatnog oblika u kojem se izlaže tematski materijal, a sastoji se od:

- I. teme
- mosta
- II. teme i
- završne grupe.

I. tema je uglavnom dramatična i energična. Odlikuju je oštri i pregnantni ritmovi, uglate melodijske konture kao i kontrasti različitih motivskih materijala unutar teme te dinamički kontrasti. Glede harmonije, I. temu karakterizira tonalitetna stabilnost. Javlja se, ili bar prevladava, u okviru osnovnog tonaliteta, dok završava na sugestivnoj kadenci koja može biti na tonici ili dominantni osnovnog tonaliteta. Kadenca je jasan znak da je izlaganje teme gotovo, nakon koje slijedi most.²² Oblici I. teme mogu biti različiti, ali najčešće ih ne karakterizira izrazita simetričnost i zaokruženost, već njihov oblik traži daljnji razvoj. Mogućnosti za strukturu I. teme mogu biti velika rečenica, perioda, perioda ili rečenica koje počinju *glavom teme*, niz rečenica, grupa I. teme²³, dvodijelna pjesma, trodijelna forma te tema polifone građe s imitacijom u obliku *fugatta*.

²² U romantičarskoj je literaturi, naročito kasnoj, moguće prelaženje iz I. teme na most pa ih je gotovo nemoguće razdvojiti. (Skovran i Peričić, 1991:215)

²³ Sadrži više odsjeka različitih tematskih materijala.

Most se nalazi između I. i II. teme ublažavajući njihov kontrast. Prema tematskom materijalu koji iznosi može sadržavati materijal I. teme, donijeti potpuno novi materijal ili završetkom nagovijestiti II. temu. U prvom slučaju most je skoro pa ponovljeni početak I. teme, ali se u nastavku razrađuje i modulira, dok u drugom, most nije toliko izražen kako ne bi *oslabio efekt pojave II. teme* (Skovran i Peričić 1991:215). U mostu se najčešće javlja modulacija u tonalitet II. teme, ili njegovu dominantu. Oblik mosta nerijetko je niz rečenica ili niz dvotakta te tako njegovo trajanje može varirati od kratkih do velikih odsjeka.

II. tema dočarava elemente pjevnosti, lirizma, nježnosti i čistoće melodijske linije. Oblik je sličan kao kod I. teme, ali najčešće se sastoji od više dijelova koji se nazivaju grupom II. teme. Ukoliko je osnovni tonalitet durski, II. tema će najčešće biti u tonalitetu dominante, a ukoliko je osnovni tonalitet molški, II. tema će biti u paralelnome duru. Ujedno se tempo II. teme uvelike može razlikovati od tempa I. teme. S obzirom na pjevni i lirski karakter, obično se pojavljuje u sporijem tempu te tako nije isključiva ni promjena mjere.

Završna grupa ili *codetta*, harmonijski i tematski zaokružuje ekspoziciju. Tematski materijal može biti nov ili može obrađivati materijal I. teme, rjeđe mosta, a još rjeđe materijal II. teme. Završna grupa je u tonalitetu II. teme te joj je glavna funkcija njegovo potvrđivanje. Obično se sastoji od ponovljene rečenice čime se otvara put ka ponavljanju kadence.

6. 2. 1. I. tema (T. 7 – 30)

Nakon uvoda obogaćenog tehnikama sažimanja, proširenja i augmentacije, javlja se I. tema u a-molu najprije u izvedbi orkestra (T. 7 - 19), a zatim klavira uz orkestar (T. 19 - 30). Strukturirana je u obliku velike rečenice.

Prvi dio, glava teme, sastoji se od sekventno ponovljenog dvotakta (T. 7 - 10). S obzirom na broj taktova, motivsku građu i harmonijsko nadopunjavanje, spomenuti dvotakti *korespondiraju* jedan drugome pa se dobiva dojam da drugi dvotakt *odgovora* prvome. Gledajući s tematske strane, oba dvotakta su djeljiva.²⁴ Prvi dvotakt (T. 7 - 8) na tonici a-mola, donosi motiv koji pokreće punktirani ritam i *staccato* u piano dinamici čime se stvara dojam patetike i motoričnosti nošene unutarnjim nemirom. Drugi dvotakt sekventno

²⁴ Nedjeljivi (*pravi*) dvotakt ispunjen je jednim motivom, dok je djeljivi (*složeni*) dvotakt sastavljen od dva motiva ili ponavljanja istog motiva ili njegovih dijelova. (Skovran i Peričić, 1991:34)

ponavlja materijal I. dvotakta za malu tercu uzlazno u odnosu I. - III. stupanj. Njihova zajednička karakteristika je punktirani ritam koji je dodatno istaknut *staccatom*. Što se tiče orkestracije, njihovo izlaganje donosi I. klarinet in A i I. rog in E uz melodijsko-ritamsku *podlogu* orkestra.

Drugi dio velike rečenice sastavljen je od osam taktova (T. 11 - 19) od kojih su zadnja četiri u ulozi unutarnjeg proširenja (T. 15 - 18). Za razliku od prethodnih ritmičnih dvotakta, drugi dio velike rečenice krasi lirski melodija dugih i pjevnih linija koju toplim zvučanjem iznose I. klarinet in A i I. fagot (T. 11 - 14) s melodijsko-ritamskom *podlogom* gudača u *pianissimu*. U unutarnjem proširenju, melodiju iznose I. flaute, I. oboe i *divisi*²⁵ violine čime se dodatno *posvijetlila* melodija, dok su ritamski motivi orkestra varirani (T. 15 - 18). Drugi dio velike rečenice (T. 11 - 19) završava autentičnom kadencom.

Nakon izlaganja I. teme od strane orkestra, slijedi izlaganje iste od strane klavira (T. 19 - 30) uz orkestar. Pri ponavljanju dvaju dvotakta (T. 19 - 22), melodijsko-ritamsku *podlogu* izvode gudači u komplementarnom ritmu podsjećajući na rezponzorijalno kretanje.²⁶ Klavir nastavlja izlagati drugi dio I. teme (T. 23 - 30) pa tako početak drugog dijela teme (T. 23 - 26) izlaže solistički, dok u proširenju (T. 27 - 31) melodijsko-ritamsku *podlogu* kreću izvoditi gudači. Most se lančano nadovezuje na kraj I. teme (T. 31).

Primjer br. 2 - Prikaz I. teme

I. TEMA

7

puhači gudači puhači gudači puhači gudači puhači gudači

Ork.

p I. solo rog in E

I. klarinet in A

a:

I. 1 I. dvotakt 2 VI. 3 II. dvotakt – sekventno ponavljanje 4

velika rečenica

²⁵ U glazbenoj terminologiji, *divisi*, ili skraćeno *div*, je uputa za dijeljenje jedne grupe instrumenata u više podsekcija. To se obično odnosi na gudačke sekcije u orkestru, najčešće violine iako se viole, violončela i kontrabasi također mogu podijeliti.

²⁶ Responzorijalno pjevanje je način zborskog pjevanja u katoličkoj liturgiji kojeg karakterizira *odgovor* na stihove koji izvodi solist ili na pjevane molitve i pozdrave svećenika.

11

Ork.

I. klarinet in A

gudači

I. fagot

gudači

a: V.

5 5a 6 7

unutarje proširenje

V.

15

Ork.

I. flaute, I. oboe i div. violine

klarineti, fagoti i I. i II. rogovi

mp *cresc.* II. violine, viole

f

Violončela i kontrabasi

5' 3 3 5a'

unutarje proširenje

17

Ork.

p

6' 7'

V.

19

Kl.

mp

Ork.

gudači

pp

ponovljena velika rečenica

1. 8 = 1 2 3 4

komplementarni ritam i responzorijalno pjevanje

komplementarni ritam i responzorijalno pjevanje

23 *mf* *fz* *dim.*

Kl.
Ork.

5 5a 6

26 *poco rit.* *a tempo*

Kl.
Ork.

7 5'

28 *cresc.* *p* *pp* *pp*

Kl.
Ork.

5a' 6a 7' 8

U unutarnjem proširenju, melodija je varirana dodavanjem akordskih tonova, inverzijom motiva, a ritamska *podloga* je obogaćena šesnaestinskim triolama (T. 15 - 17) kao i šesnaestinskim kvintolama i sekstolama (T. 23 - 29).

Primjer br. 3 - Prikaz melodijskog variranja

a) motiv teme

Ork.

11

glava motiva

b) variranje motiva teme

Ork.

15

variranje motiva

mp *cresc.*

RI RI RI

3 3 3

motiv u inverziji

*RI - ritamska izmjena

6. 2. 2. Most (T. 31 - 49)

Nakon izlaganja I. teme, nov materijal donosi most (T. 31 - 48) u izvedbi klavira i orkestra. Sastoji se od dva dijela, od kojih prvi dio započinje na toničkoj funkciji a-mola s teškom zaostajalicom na povišenoj kvarti a - dis, dok drugi kreće na dominantu C-dura pripremajući pojavu II. teme u paralelnom duru (T. 43).

6. 2. 2. 1. Prvi dio mosta (T. 31 - 42)

U prvome dijelu (T. 31 - 42) prisutne su izmjene harmonija u a-molu, kao i bogata ritamska *podloga*. Materijal koji se iznosi u I. dijelu mosta podsjeća na motive I. teme te se primjećuje ritamska diminucija. Ujedno, most karakterizira tonalitetna nestabilnost uz poneka uporišta na dominantu a-mola (T. 33 - 34) dok se na kraju pojavljuje kromatsko *klizanje* (T. 41 - 42) nakon kojeg započinje drugi dio mosta (T. 43 - 48). Upravo se u prvome dijelu mosta primjećuje karakterističan ritam i živahna priroda norveškog plesa *Hallinga*.

Primjer br. 4 - Prikaz ritamske diminucije motiva I. teme u mostu

Ork.

8

motiv I. teme

I. dio mosta - prikaz harmonijske nestabilnosti, ritamske diminucije i karakterističnih ritamskih osobina plesa *Halling*

I. DIO MOSTA
ritamska diminucija glave motiva I. teme

31

Kl. *p animato e molto leggero*

Ork. *pp*

a: 1. #4

8

33

Kl. *ff* *fz*

Ork. *fz p sf*

ponavljanje prvog dvotakta I. dijela mosta

35

Kl. *p*

Ork. *p*

37 *ff*

Ork. *fz* *p*

39 *p* *pp*

41 *f* *dim.* *p* *calando* *pp*

Ork. *fz*

kromatsko klizanje

6. 2. 2. 2. Drugi dio mosta (T. 43 - 48)

Drugi dio mosta donosi smirivanje uzburkanosti i tonalitetne nestabilnosti prvog dijela mosta te priprema nastup II. teme koja je mirnija. Naime, njega karakterizira pjevna melodija u izvedbi klavira i oboe. Oboa u strogoj imitaciji ponavlja melodiju koju je

6. 2. 3. II. tema (T. 49 - 73)

Promjenom tempa u *Più lento* (T. 49) započinje pjevna II. tema u C-duru, paralelnom tonalitetu I. teme. Strukturirana je u obliku male periode sastavljene od dvije male rečenice s ogromnim unutarnjim proširenjima (T. 49 - 73). Prvu rečenicu, odnosno njezin prvi dio, iznose violončela uz melodijsko-ritamsku *podlogu* orkestra (T. 49 - 52), dok njezino unutarnje proširenje, također uz orkestar, iznosi klavir varirajući materijal početne (T. 53 - 56). Nju karakterizira pjevnost, smirenost i izražajnost melodijske linije, dok je vrhunac postignut kratkim uklonom u c-mol korištenjem sekundarnih dominantni. Ipak, njezino unutarnje proširenje obiluje variranjima odnosno dodavanjem prohodnih, izmjeničnih i akordskih tonova koji su dodatno obogatili i dali značaj nastupu klavirske dionice. Nakon unutarnjeg proširenja, odnosno nakon dramatičnog *zareza*, zastoja na dominantnoj funkciji, kreće druga rečenica.

Druga mala rečenica je dužeg trajanja za razliku od prve male rečenice (T. 57 - 73). Ona sadrži kraće unutarnje proširenje nastalo ponavljanjem i variranjem (T. 61 - 64) kao i dulje unutarnje proširenje (T. 64 - 73). Ono započinje dijeljenjem motiva druge rečenice čime započinje gradacija prema završnoj grupi. Ujedno, intenzivno dijeljenje motiva rezultira raspadom motiva koje nastavlja izvoditi solo klavir najprije izvođenjem ljestvične pasaže u intervalu oktave (T. 67 - 72), a zatim potvrđivanjem C-dura dominantnim nonakordom (T. 69 - 70). Zadnja dva takta unutarnjeg proširenja (T. 71 - 72) vrhunac su motivskog raspada nakon koje počinje završna grupa. Druga rečenica je za razliku od prve puno dinamičnija te melodijsko kretanje skokovitije.

Ujedno, tempo se unutar periode mijenja svaka četiri takta, odnosno pri počecima pojedinih dijelova periode. Kreće u tempu *Più lento*, zatim se mijenja u *tranquillo e cantabile* (T. 53) koje označava početak unutarnjeg proširenja. Nakon četiri takta kreće *meno tranquillo* (T. 57) kojim započinje druga rečenica dok promjena u *più animato* (T. 61) označava početak unutarnjeg proširenja druge rečenice. Kao vrhunac umjetnog *acceleranda*, tempo *più vivo* (T. 64) označava početak raspada motiva koje traje osam taktova.

Primjer br. 6 - Prikaz II. teme

47 *ff* *poco rit.* *p* kraj MOSTA 8

Ork. II. TEMA – mala perioda *molto rit.* violončela *Più lento* *sf* *p*

I. mala rečenica 1 2

51 *p* *pp* variranje *tranquillo e cantabile* variranje

Ork. *p* *pp* c: I. III. (D/V) VI. II. (D/D) V. unutarnje proširenje 3 4 1a 2a

55 *mp* *mf* *pp* *p* *meno tranquillo* variranje variranje

Ork. *pp* V. II. mala rečenica 3a 4a 5

58

Kl.

cresc.

Ork.

5a 6 7

61

Kl.

mf più animato

Ork.

5' 5a' 6'

dijeljenje motiva druge periode – početak gradacije

64

Kl.

pù vivo

Ork.

7a'

6. 2. 4. Završna grupa (T. 73 - 83)

Nakon izlaganja II. teme s unutarnjim proširenjem, kreće završna grupa ili *codetta* (T. 73 - 89) u tempu *Animato* ♩ = 108 koju izvodi orkestar bez solista. Ona nastavlja izlaganje u C-duru čime potvrđuje tonalitet II. teme. Završna grupa se sastoji od male rečenice koja je sekventno ponovljena za veliku sekundu uzlazno te je dodatno proširena unutarnjim proširenjem što je svojstveno završnoj grupi, kao i pojavljivanje pedalnog tona na tonici (T. 73 - 74) te potvrda tonaliteta II. teme. Obje rečenice temelje se na materijalu uvodnog motiva s početka stavka koji prolazi kroz postupak dijeljenja i inverzije.

Primjer br. 7 - Prikaz završne grupe

78

Ork.

unutarne proširenje

1a' 2a 3a 3b 3c 4

ff

C: 1. 5

6. 3. Razvojni dio (T. 83 - 116)

Središnji dio stavka zauzeo je razvojni dio ili provedba koji razrađuje tematski materijal ekspozicije pripremajući nastup reprize. U razvojnome dijelu se obrađuju kontrastirajuće teme iz ekspozicije čiji se redoslijed javljanja može ponoviti ili izmijeniti. Njihovi se kontrasti suprotstavljaju te je upravo iz tog razloga razvojni dio glavni nositelj dramskog karaktera u sonatnom obliku. Kao predmet obrade može poslužiti most, završna grupa ili uvod. Ujedno, razvojni dio karakteriziraju harmonijska nestabilnost i fragmentarnost strukture.

Provedba ili razvojni dio dijeli se na:

1. Uvodni dio, najčešće vrlo kratkog trajanja, a primarno služi kao prijelaz između ekspozicije i provedbe. Gradi se na motivima završne grupe ili pojavi novog materijala.
2. Središnji dio, odnosno pravi razvojni dio, razrađuje tematski materijal na harmonijsko-modulativnoj osnovi. Modulacije se provode u bliže ili dalje tonalitete, izbjegavanjem osnovnog tonaliteta koji je planiran tek u reprizi. Razvojni dio se temelji na sekventnom ponavljanju zadanog modela te dijeljenju i raspadu motiva. Prevladava evolucijski princip strukture zbog neprekidnosti i dinamičnosti tijekom kojemu pridonose nepravilne strukture rečenica s proširenjima.
3. Završni dio harmonijski priprema pojavu reprize na dominantnoj funkciji osnovnog tonaliteta. Ujedno, u završnom se dijelu mogu pojaviti pojedini elementi I. teme kojima se tematski priprema repriza.

6. 3. 1. Uvodni dio (T. 83 - 88)

Uvodni dio provedbe sadrži motive završne grupe te priprema središnji dio provedbe dijatonskom modulacijom u e-mol preko III. stupnja C-dura (T. 88).

Primjer br. 8 - Prikaz uvodnog dijela

The musical score is for the introduction of the development section, labeled 'UVODNI DIO RAZVOJNOG DIJELA'. It is written for an orchestra (Ork.) and piano (p). The score begins at measure 83. The piano part starts with a fortissimo (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes. The orchestra part starts with a piano (*p*) dynamic, playing a melodic line. The score is divided into measures 83-88. The key signature is C major, and the time signature is 4/4. The score includes a first ending bracket (C: I.) and a second ending bracket (e: I.). The score ends with a fermata over the final measure (88).

6. 3. 2. Središnji dio (T. 89 - 108)

Promjenom tempa u *Molto tranquillo*, kreće središnji dio razvojnog dijela obrađujući tematski materijal I. teme u izvedbi klavira i orkestra. Naime, melodiju iznosi orkestar dok klavir rastavljenim trozvucima upotpunjuje melodijsko-ritamsku *podlogu* u *piano* dinamici. Na samom početku zadan je model koji je sastavljen od motiva početnih dvaju dvotakta I. teme (T. 89 - 92) te završnih motiva I. teme koji su obrađeni postupkom dijeljenja (T. 93 - 94).

Zanimljivost izlaganja motiva krije se u instrumentaciji, naime glavu motiva najprije iznosi I. flauta, a zatim I. rog in E uz melodijsko-ritamsku *podlogu* gudača i klavirsku harmonijsku figuraciju (T. 89 - 92), dok I. oboa i violončela zaključuju model motivima I. teme (T. 93 - 94) uz daljnju *podlogu* orkestra. Spomenuti model se sekventno ponavlja za sekundu uzlazno (T. 95 - 100) modulacijom u f-mol putem sekundarne dominante (e: VI = D/II, f: V), a zatim kroz iduću sekvencu opet za sekundu uzlazno u fis-mol (T. 99 - 100).

Nakon sekventnog ponavljanja, ponavljanja tematskog materijala i ritamskog izmjenjivanja istog, postiže se gradacija motiva (T. 101 - 108), a središnji se dio primiče kraju.

Primjer br. 9 - Prikaz središnjeg dijela

SREDIŠNJI DIO RAZVOJNOG DIJELA

89 *Molto tranquillo*

Kl.

Ork.

p

prvi dvotakt I. teme

I. flauta

p

e: I. gudači

7 7 19 8

91

Kl.

Ork.

drugi dvotakt I. teme

I. rog in E

7 7 19 8

93

Kl.

Ork.

motiv iz I. teme - postupak dijeljenja

sekventno ponavljanje motiva prvog dvotakta

I. oboa, violončela

p

orkestar

e: VI. (D/II)

f: V. IV. ♯VII. VI. ♭II. III. V. I.

96

Kl.

Ork.

98

Kl.

Ork.

melodijska izmjena motiva I. teme

100

Kl.

Ork.

sekventno ponavljanje prvog dijela dvotakta I. teme

102

ponavljanje motiva I. teme

ritamska izmjena motiva I. teme

Kl.

Ork.

f

p

104

sekvenciranje motiva I. teme

ritamska izmjena motiva I. teme

Kl.

Ork.

mp

p

cresc.

106

sekvenciranje ritamske izmjene

sekvenciranje ritamske izmjene

Kl.

Ork.

108

ZAVRŠNI DIO RAZVOJNOG DIJELA

Kl. *ff* *fz* *ff*

Ork. *f* *ff* *f*

dijeljenje uvodnog motiva

a: V. glava I. teme I.

6. 3. 3. Završni dio (T. 109 - 116)

Nakon niza sekvenci i modulacija u središnjem dijelu, završni dio razvojnog dijela priprema nastup I. teme u reprizi (T. 109 - 116). Prije reprize, isprepleteni su uvodni motiv te motivi I. teme čime je ujedno i naglašen *razgovor* između klavira i orkestra njihovim međusobnim izmjenjivanjem kroz prva četiri takta završnog dijela (T. 109 - 112). Orkestar donosi glavu motiva I. teme (T. 109, 111 i 113) dok klavir provodi motiv iz uvoda kroz postupak dijeljenja (T. 110), a zatim variranja (T. 112). Takvim ponavljanjem motiva s početka stavka priprema se nastup I. teme. Nakon izmjene motiva slijedi smirivanje potpunom autentičnom kadencom (T. 114 - 118) koju izvode I. i II. rog (T. 114, 116) i tromboni in C (T. 115) čime se najavljuje I. tema u početnom a-molu.

Primjer br. 10 - Prikaz završnog dijela

108

ZAVRŠNI DIO RAZVOJNOG DIJELA

Kl. *ff* *fz* *ff*

Ork. *f* *ff* *f*

dijeljenje uvodnog motiva

a: V. glava I. teme I.

111 Kl. 8

Ork. *ff* *f* *fp*

v. ponovljena glava I. teme II. (D/V) ponovljena glava I. teme

variranje uvodnog motiva

tromboni in C

REPRIZA

114 Kl. *p*

Ork. I. i II. rog tromboni in C I. i II. rog *dim.* *pp*

IV. (D/V II) V. $\flat 5$ V. $\sharp 5$ I.

6. 4. Repriza (T. 117 - 175)

Treći dio sonatnog oblika je repriza ili rekapitulacija. Sama riječ *repriza* označava ponovno javljanje nekog već doživljenog trenutka što se u ovome slučaju odnosi na ponavljanje ekspozicije. Repriza po pravilu sadrži sve dijelove koje je sadržavala i ekspozicija: I. temu, most, II. temu i završnu grupu. Međutim, doslovno ponavljanje ekspozicije rezultiralo bi mehaničkim ponavljanjem pa se stoga u reprizu unose odstupanja koja se često zapažaju u tonalitetnom planu, instrumentaciji i strukturi.

6. 4. 1. Repriza I. teme (T. 117 - 128)

I. tema se u reprizi, kao i u ekspoziciji, javlja u osnovnom tonalitetu. Ipak, za razliku od ekspozicije, gdje je tema bila izložena najprije u orkestralnoj dionici, a tek nakon u

klavirskoj, u reprizi se javlja jedanput. Prvih osam taktova I. teme izvode klavir i gudači (T. 117 - 124), dok unutarnje proširenje iznosi cijeli orkestar (T. 125 - 128) unutar kojeg melodiju izvode I. flauta, I. oboa te I. violine. Dakle, nastup I. teme u reprizi različit je u vidu instrumentacije, dok se tematski materijal nije promijenio.

Primjer br. 11 - Prikaz reprize I. teme

REPRIZA
I. TEMA
Tempo I

The musical score is divided into three systems, each with a piano (Kl.) and orchestra (Ork.) part. The piano part begins at measure 114 with a piano (*p*) dynamic. The orchestra part begins at measure 117 with a *dim.* dynamic. The first system (measures 114-118) shows the piano and orchestra playing together. The second system (measures 119-121) shows the piano part continuing with a *pp* dynamic and the orchestra part with a *pp* dynamic. The third system (measures 122-124) shows the piano part with a *mf* dynamic and the orchestra part with a *pp* dynamic. The score is marked with 'REPRIZA I. TEMA' and 'Tempo I'. The piano part is marked with 'p' and 'pp', and the orchestra part is marked with 'dim.' and 'pp'. The score is divided into measures 1, 2, 3, 4, 5, 5a, and 6. The piano part is marked with 'Kl.' and the orchestra part with 'Ork.'. The piano part is marked with 'mf' and 'fz' dynamics. The orchestra part is marked with 'gudači' and 'pp' dynamics. The score is marked with 'velika rečenica' and '1' and '2' below the first system.

124

Kl.

Ork.

gudači

unutarnje proširenje

I. flauta, I. oboa i I. violine

p

cresc.

7

5'

126

Ork.

I. flauta, I. oboa i I. violine

f

p

pp

pp

5a'

6'

7'

8

6. 4. 2. Repriza mosta (T. 129 - 146)

S obzirom da se tonalitetni odnos tema u reprizi mijenja, isto tako se izmjenjuje i most pripremajući tonalitet II. teme novom tematskom obradom i harmonijskim izmjenama. Most je u prvih pet taktova nepromijenjen (T. 129 - 133), a kasnije kreće harmonijska izmjena (T. 134 - 140) koja priprema drugi dio mosta (T. 141 - 156) te samim time i II. temu.

Primjer br. 12 - Prikaz reprize I. dijela mosta

REPRIZA I. DIJELA MOSTA

129

Kl.

animato

p

Ork.

pp

8

131

Kl.

ff

fz

Ork.

sf

133

Kl.

p

Ork.

p

harmonijska izmjena motiva mosta

8

135

8

Kl.

ff

fz

Ork.

137

Kl.

pp

Ork.

139

kromatsko klizanje

8

f *dim.* *p* *calando*

Kl.

Ork.

Drugi dio mosta (T. 141 - 146) temelji se na pedalnom tonu e, odnosno dominantni A-dura čime se priprema nastup II. teme (T. 147). Unutar drugog dijela mosta isti tematski materijal iz ekspozicije se ponavlja, međutim transponiran za malu tercu silazno. Cijeli most izvode klavir i orkestar, kao u ekspoziciji *razgovorom* dionice klavira i I. oboe u imitaciji.

Primjer br. 13 - Prikaz reprize II. dijela mosta

REPRIZA II. DIJELA MOSTA – transponiran za malu tercu silazno

141 *a tempo* *p* *pp*

motiv

I. oboa u imitaciji klavira

pedalni ton

pedalni ton

Kl.

Ork.

6. 4. 3. Repriza II. teme (T. 147 - 170)

U starijim sonatnim oblicima (Haydn, Mozart), ukoliko je u ekspoziciji II. tema bila u paralelnom duru, u reprizi bi se pojavila u molu. Kod Beethovena, te kasnijim djelima romantizma, II. tema se javlja u istoimenom duru čime se odnos tema narušio promjenom tonskog roda. U ovome slučaju II. tema se u reprizi javlja u istoimenome duru I. teme, odnosno A-duru te je kao i u ekspoziciji u strukturi dvije male periode, *b1* i *b2* (T. 147 - 170). U drugoj periodi *b2* mijenja se instrumentacija prve male rečenice, naime, melodiju i dalje iznosi klavir, dok kontrapunkt iznosi I. rog in E (T. 155 - 159), za razliku od I. fagota i gudača u ekspoziciji (T. 57 - 61). U drugoj rečenici druge periode kontrapunkt iznose I. flauta, I. oboa i I. klarinet in A te fagoti, dok je dionica I. roga iz ekspozicije prebačena u dionicu fagota. Unutarnje proširenje je također predodređeno A-duru te tako zastojem na dominantni priprema završnu grupu.

Primjer br. 14 - Prikaz reprize II. teme

147 *tranquillo e cantabile*

Kl. *p*

Ork. *Più lento*

REPRIZA II. TEME – mala perioda

I. mala rečenica

A: I. 1 2 3 4 1a

152

Kl. *pp* *mf* *f* *pp*

Ork. *f* *pp*

2a 3a 4a

155 *animato, cantabile*

Kl. *cresc.*

Ork. I. rog

II. mala rečenica

5 5a 6

158 *più animato*

dim. *mf*

Kl.

Ork.

I. flauta
I. oboa
I. klarinet in A
fagoti

gudači

gudači

I. flauta
I. oboa
I. klarinet in A
fagoti

7 5' 5a'

161 *f* *ff* *vivo*

Kl.

Ork.

unutarnje proširenje

6' 7'

164 *fff* 8

Kl.

Ork.

167 *fz*

Kl.

Ork.

Završna grupa – prijelaz prema kadenci

6. 4. 4. Repriza završne grupe (T. 171 - 175)

Završna grupa u reprizi razlikuje se od one u ekspoziciji. Naime, završna grupa mora, ali i ne mora sadržavati motive I. teme. Ipak, u reprizi donosi reminiscenciju prvog dvotakta I. teme (T. 171 - 172) koji se ponavlja s harmonijskom izmjenom (T. 173 - 174) te tremolom na subdominantnoj funkciji kojim priprema nastup kadence (T. 175). Nju izvodi orkestar te njezin početak sopranski *zadovoljen* završetak II. teme (T. 170 - 171) završavajući na tonu a.

Primjer br. 15 - Prikaz reprize završne grupe

Završna grupa – prijelaz prema kadenci

6. 5. Kadenca (T. 176 - 209)

Prije ili uslijed *code* umeće se solistička kadenca odnosno *virtuozni umetak* solista bez melodijsko-ritamske *podloge* orkestra. Ona je slobodna, formalno neodređena *improvizacija* na teme stavka u kojoj solist mora iskazati svoju virtuoznost svirajući tehnički zahtjevne elemente poput ljestvica, pasaža i rastavljenih akorda. Nakon improvizacije slijedi triler na dominantnoj funkciji kojim se orkestru daje znak za nastup. Skladatelji je isprva nisu zapisivali te ju je solist trebao sâm improvizirati. Kadencu je prvi put zapisao Beethoven u svom petom klavirskom koncertu čime se ta praksa zapisivanja kadenci nastavila.

Kadenca može imati nekoliko dijelova te tako u ovome klavirskome koncertu kadenca sadrži tri dijela:

- uvodni
- središnji i
- završni.

6. 5. 1. Uvodni dio kadence (T. 176)

Uvodni dio kadence se sastoji od slobodnog takta bez metričke oznake. Specifičan je po čestim promjenama tempa i po tome što ne podsjeća na teme stavka, već donosi nov materijal. Osim tempa, određena je i dinamika te kratkotrajne promjene unutar zadanog tempa. Započinje u tempu *Adagiu* u kojem se izlaže kvintakord d-mola u tijesnom pa u širokom slogu, zatim dominantna funkcija C-dura u *ritardandu* koja se zadržava na tonu h2 pod *coronom*. Nakon *corone* slijedi nagla promjena tempa u *Presto* u kojem se razlaže motiv na dominantnoj funkciji a-mola kroz postupak dijeljenja, uz zastoje na notama a2, f2 i b1 pod *coronom*. Između zastoja kratkotrajno se mijenja tempo u *meno presto* te *più moderato*. Nakon zastoja na tonu b1 slijedi promjena tempa u *Andante*, a nedugo zatim u *Lento* u kojemu se priprema nastup I. teme.

Primjer br. 16 - Prikaz uvodnog dijela kadence

UVODNI DIO KADENCE

The score is divided into three systems:

- System 1 (Measures 176-183):** Labeled "Adagio". The piano part (Kl.) has a "Cadenza" marking with a *f* dynamic and "tjiesni slog" (tight rhythm). The right hand has "široki slog" (wide rhythm). The tempo changes to "rit." (ritardando) and then "Presto". Dynamics include *ppp* and *pp*. There are first and second endings marked with "8".
- System 2 (Measures 184-191):** Continues the "Presto" tempo. The piano part has a *ff* dynamic, and the right hand has a *p* dynamic. A "pasaža" (passage) is indicated.
- System 3 (Measures 192-200):** Tempo changes to "Andante" and then "Lento". The piano part has "meno presto" and "più moderato" markings. The right hand has "molto rit." (molto ritardando).

6. 5. 2. Središnji dio kadence (T. 177 - 200)

Središnji dio kadence počinje u *Tempo I* u kojemu i dalje izostaje mjera²⁷. U središnjem dijelu razlaže se motiv prvog dvotakta I. teme koji je transponiran uzlazno u intervalima male i velike sekunde, čiste kvarte, male terce i povećane sekunde popraćen dinamikom *poco a poco crescendo* čime je glazbena napetost dodatno pojačana (T. 177-183). Motiv početnog dvotakta izložen je u oktavama dok se harmonijska figuracija sastoji od uzlaznog i silaznog kretanja razloženih akorada. Glazbena napetost nastavlja se kroz unutarnje proširenje II. teme (T. 183).

²⁷ Može se zaključiti kako je riječi o četverodbojnoj mjeri sudeći po izmjeni taktnih crta te broju doba unutar takta.

Primjer br. 17 - Prikaz središnjeg dijela kadence

SREDIŠNJI DIO KADENCE

motiv početnog dvotakta I. teme

177 **Tempo I**
pp

varirani motiv početnog dvotakta I. teme

178

Primjer br. 18 - Prikaz unutarnjeg proširenja

unutarnje proširenje II. teme

183 **ff**

185

Nadalje se iznose dijelovi I. teme, točnije prva dva dvotakta u osnovnom tonalitetu s ljestvičnim pasažama između svakog takta (T. 187 - 190) dok se daljnje izlaganje teme obrađuje postupkom augmentacije (T. 191 - 196), a zatim dvostruke augmentacije (T. 197 - 200).

Primjer br. 19 - *Prikaz variranja u kadenci*

varirani I. dvotakt I. teme s ljestvičnim pasažama

varirani II. dvotakt I. teme s ljestvičnim pasažama

augmentirani motiv I. teme

augmentirani motiv I. teme

augmentirani motiv I. teme

dvostruko augmentirani motiv I. teme

dvostruko augmentirani motiv I. teme

ZAVRŠNI DIO KADENCE

6. 5. 3. Završni dio kadence (T. 201 - 209)

U završnom dijelu kadence klavir trilerima i tremolom na dominantnoj funkciji priprema *ulaz* orkestra (T. 206). Završni dio traje kratko te se *forte* dinamika naglo stišava, a tempo usporava pripremajući nastup orkestra koji preuzima izlaganje kadence (T. 206 - 209) pripremajući *codu* motivima I. teme.²⁸

²⁸ Kraj reprize može se proširiti sa nekoliko taktova koji potvrđuju kadencu. U ovome slučaju proširuje se nastupom orkestra.

Primjer br. 20 - Prikaz završnog dijela kadence

ZAVRŠNI DIO KADENCE

The musical score is divided into three systems. The first system, labeled '201', shows the piano part with four trills (tr) and dynamic markings of *fz*, *fz*, *fz*, and *f*. The second system continues the piano part with a *dim.* marking, a *ff* dynamic, and a *pp* dynamic, ending with a *rit.* marking. The third system, labeled '206', is for the orchestra and is titled 'motivi I. teme', showing dynamics of *pp*, *fp*, and *pp*.

6. 6. Coda (T. 210 - 221)

U klasicizmu velik broj sonatnih stavaka završava reprizom bez dodatka, međutim, za vrijeme zrelijeg Beethovena, uvodi se *coda* koja nastupa kao poseban dio poslije završne kadence reprize.

Razlikujemo dvije vrste *code*. Prvi tip je kraći te se temelji na reminiscenciji jedne ili obje teme čiji se motivi izlažu u osnovnom tonalitetu. Drugi tip *code* je opširniji te se sastoji od tri dijela od kojih uvodni počinje istim motivima kao razvojni dio, središnji sadrži česte modulacije u subdominantnu harmoniju, a završni potvrđuje osnovni tonalitet. Ujedno se na kraju *code* može pojaviti kraj završne grupe, ukoliko je u reprizi bio izostavljen. U ovome slučaju riječ je o *codi* s reminiscencijom na motive I. teme i uvoda. Oni su obrađeni postupcima rada s motivom poput proširenja, dijeljenja, inverzije i sažimanja.

Tempo *code* mijenja se u *Poco più Allegro* te motive I. teme iznosi orkestar. Melodiju iznose I. oboa i fagot solo uz melodijsko-ritamsku *podlogu* gudača (T. 210 - 211), a zatim I. flauta uz cijeli orkestar (T. 212 - 213). Odmah nakon pridružuje se klavir s reminiscencijom motivima iz uvoda (T. 214 - 215). Prisjećanje na motive uvoda vodi ka solo izlaganju početna dva takta uvoda (T. 216 - 217) obrađenima ritamskom izmjenom uvodnog motiva i dijeljenjem.

Primjer br. 21 - Prikaz *code*

The musical score for Example 21 illustrates the 'code' section across four systems of staves:

- System 1 (Measures 209-211):** Labeled 'CODA'. The Orkestar (Ork.) part begins with *pp* dynamics. Measures 210-211 are marked 'Poco più Allegro' and feature 'I. oboa, I. fagot' playing the 'motiv I. teme' and 'proširenje motiva' while 'gudači' provide a rhythmic accompaniment. Measure 211 includes the instruction 'a. l.'.
- System 2 (Measures 212-213):** The Klavir (Kl.) part enters with an 'inverzija uvodnog motiva'. The Orkestar (Ork.) part continues with 'I. flauta' playing the 'motiv I. teme' and 'proširenje motiva' with dynamics *p* and *f*.
- System 3 (Measures 214-215):** The Klavir (Kl.) part features a 'ritamska izmjena uvodnog motiva' and 'dijeljenje uvodnog motiva' with dynamics *ff*. The Orkestar (Ork.) part continues with *cresc.* dynamics.
- System 4 (Measures 216-217):** The Klavir (Kl.) part continues with 'dijeljenje uvodnog motiva' and dynamics *fz*. The Orkestar (Ork.) part continues with *fz* dynamics.

218

Kl.

Ork.

ff

8

ff

7. FORMALNA ANALIZA II. STAVKA

(*Adagio* ♩ = 84, $\frac{3}{8}$ mjera, Des-dur)

Nakon izuzetno energičnog i dinamičnog I. stavka, II. stavak, pak, donosi kontrast unoseći mirnoću i odmjerenost dugim i pjevnim melodijskim linijama u *Adagiu*. II. stavak se javlja u Des-duru koji je u odnosu na tonalitet I. stavka a-mol, udaljen za smanjenu kvartu uzlazno (a - des). Takav tonalitetni odnos specifičan je za razdoblje romantizma kada se, osim terčno srodnih tonaliteta, odabiru i udaljeniji tonaliteti²⁹ pri kontrastiranju tonalitetnog plana među staccima.

U sonatnom ciklusu II. stavak može biti u strukturi jednostavne dvodijelne, jednostavne ili složene trodijelne pjesme, strukturi sonatnog oblika, teme s varijacijama ili ronda. U ovome slučaju, II. stavak *Koncerta u a-molu* Edvarda Griega je u strukturi velike trodijelne pjesme u shemi *a b a*.³⁰

7. 1. Dio *a* (T. 1 - 29)

Prvi *a dio* je u strukturi velike proširene rečenice (T. 1 - 29). Ona je sastavljena od dvije modulativne male rečenice (T. 1 - 8) od kojih prva započinje u Des-duru te blagim uklonom *prelazi* u As-dur (T. 1 - 4). Druga rečenica sekventno ponavlja prvu rečenicu za veliku sekundu uzlazno (T. 5 - 8) u es-molu s uklonom u b-mol, paralelni tonalitet početnog Des-dura. Nakon sekventno ponovljene male rečenice sagledane u vidu unutarnjeg proširenja³¹, pojavljuju se tri uzastopna dvotakta (T. 9 - 14). Prvi dvotakt ponavlja materijal prethodnih rečenica (T. 9 - 10), a njegov je završni ton ujedno i početni ton drugog dvotakta (T. 11 - 12). Drugi dvotakt ponavlja materijal prvog za malu tercu uzlazno (T. 11 - 12), dok treći dvotakt, koji se također nadovezuje na zadnji ton prethodnog dvotakta, varira tematski materijal (T. 13 - 14). Nadalje se materijal trećeg dvotakta obrađuje postupkom dijeljenja (T. 15 - 17) koje je vrlo specifično za veliku rečenicu romantičarskog razdoblja. Završetak rečenice dvaput se odlaže varavom kadencom (T. 19, 21), a tek treći pokušaj

²⁹ L. van Beethoven: *Sonata za klavir, op. 106* - I. stavak u B-duru, II. stavak u fis-molu.

³⁰ Dio *a* najčešće je u obliku periode ili velike rečenice te može modulirati u bliži ili dalji tonalitet. Dio *b* može biti niz rečenica (najčešće dvije), ponovljena rečenica u vidu sekvence ili kao niz dvotakta. Repriza, odnosno ponovljeni *a* dio najčešće je obogaćen melodijskim variranjima, promjenom ritma, harmonije, dinamike ili strukture s ciljem da se reprizno *ponavljanje* ne svede na mehaničko i doslovno ponavljanje.

³¹ Dvije uzastopne male rečenice koje su doslovno ili sekventno ponovljene se ne smatraju malim periodom, odnosno *doslovno ili sekventno ponavljanje ne daje cjelinu višeg reda* (Skovran i Peričić, 1991:40).

završava autentičnom (T. 23). Nakon unutarnjih proširenja nastalih sekvenciranjem, dijeljenjem i odlaganjem kadence, javlja se vanjsko proširenje (T. 23 - 29) koje potvrđuje Des-dur obrađujući motive rečenice i pripremajući nastup *b* dijela.

Gledajući s područja instrumentacije, *a dio* iznosi orkestar. Prve dvije male rečenice (T. 1 - 8) izvode gudači *con sordino* vrlo smireno i izražajno, dok niz dvotakta kreću izvoditi najprije II. fagot i rogovi (T. 9 - 11), a zatim I. rog in Es uz fagote (T. 12 - 17). Daljnje ponavljanje motiva nakratko preuzimaju gudači (T. 18 - 20), a kadencirajuću frazu nastavlja izvoditi I. rog (T. 21 - 24). Osim glavnog sadržaja rečenice, vanjsko proširenje ima također zanimljivu instrumentaciju. Naime, potvrda Des-dura u vanjskom proširenju postignuta je ponavljanjem kadencirajućeg motiva kojeg najprije iznosi *solo* violončelo uz ostale gudače (T. 23 - 24), zatim I. oboa uz puhače (T. 25 - 26), a zaključnu kadencu ponovno preuzima I. rog završavajući *a dio* (T. 27 - 29). Osim umjerenim tempom i dinamikom, smirenost i mekoća zvučanja *a dijela* postignuta je instrumentacijom, odnosno odabirom instrumenata *toplog* zvučanja poput roga in Es.

Primjer br. 22 - Prikaz *a dijela*

The image displays a musical score for the 'a dio' section, consisting of two systems of music. The first system is marked 'Adagio' with a tempo of 84 beats per minute. It features a piano part with a dynamic marking of *pp*. The score is divided into sections: 'mala rečenica' (measures 1-4) and 'sekventno ponovljena mala rečenica' (measures 1a-3a). The second system includes 'dvotakt' (measures 5-6), 'sekventno ponovljeni dvotakt' (measures 5a-6a), and 'varirani dvotakt' (measures 5b-6b). The score includes various annotations such as 'Des: I.', 'As: VI.', 'es: IV.', and 'b: II.', along with measure numbers 1, 2, 3, 4, 1a, 2a, 3a, 4a, 5, 6, 5a, 6a, 5b, and 6b. The word 'Ork.' is written on the left side of both systems.

15 *dijeljenje* *dijeljenje* *dijeljenje*
Ork. *f* *dim.*
6c 6d 6e Des: V. VI. 8' = 6' 7a

21 *I. rog in Es* *vanjsko proširenje*
Ork. *f* *violončelo* *I. oboa*
VI. I. gudači puhači i gudači
8a' = 6a' 7b 8

27 *b dio*
Kl. *a tempo* *rit.* *p*
Ork. *I. rog in Es* *p* *pp*

7. 2. Dio *b* (T. 29 - 54)

Drugi po redu, *b dio*, najčešće obrađuje dijelove *a dijela* ili donosi novi materijal, međutim nije isključivo ni oboje. S obzirom da donosi središnji tip izlaganja, može se sastojati od niza rečenica ili ponovljene rečenice u sekvenci. U ovome slučaju *b dio* se sastoji od dvije uzastopne male rečenice *b1* i *b2* čiju melodiju iznosi klavir uz melodijsko-ritamsku *podlogu* gudača. Iako se prvotno pojavljuje u Des-duru, *b dio*

kontrastira *a dijelu* novim tematskim materijalom, izmjenom instrumentacije, ali i kasnijom promjenom tonalitetnog plana u Fes-dur.

Prvu malu rečenicu *b1* (T. 29 - 39) iznosi klavir uz harmonijsku *podlogu* gudača. Ona donosi novi tematski materijal koji se sastoji od modela karakterističnog po naglašenim izmjenama toničke i dominantne funkcije. Nakon prvog dvotakta u kojemu se iznosi spomenuti model (T. 29 - 30), drugi dvotakt ponavlja model za oktavu niže u vidu unutarnjeg proširenja (T. 31- 32). Nadalje se model razrađuje postupkom dijeljenja čime nastaje figurirani pasaž (T. 33 - 34) koji, s naglascima na početnim tonovima glavnih funkcija te dinamičkom gradacijom, vodi do *fortissima* (T. 35). Nakon završetka rečenice, slijedi vanjsko proširenje koje kratkotrajno potvrđuje Des-dur jer već silaznom pasažom dolazi do zastoja na noti *b* (T. 36) koja se rješava na notu *as* i potvrđuje kratki uklon u As-dur (T. 37). Idući dvotakt priprema nastup rečenice *b2* modulacijom u Fes-dur (T. 37 - 38).

Druga velika rečenica *b2* je ponovljena rečenica *b1*, ali u Fes-duru (T. 39 - 49) uz slobodnije tretiranje motiva. Njezino vanjsko proširenje se isto ponavlja, ali u drugom tonalitetu. Naime, zastoj je na noti *des1* (T. 46) koja se rješava na *ces1*. *Ces1* se enharmonijskom promjenom shvaća kao nota *h* te se stoga potvrđuje kratki uklon u H-dur (T. 47). Kao i u prethodnoj rečenici *b1*, idući dvotakt ponovno modulira, ali u h-mol (T. 47 - 48).

Primjer br. 23 - *Prikaz b dijela*

The image shows a musical score for 'Prikaz b dijela'. It consists of two staves: Klavir (Kl.) and Orkestar (Ork.). The piano part begins at measure 27 with a 'rit.' marking, followed by a 'p' dynamic and a 'b dio a tempo' section. The orchestra part features dynamics 'p' and 'pp'. The score is divided into two measures, labeled '1' and '2', with a 'Des: I. V.' marking below. The piano part includes a 'b dio a tempo' section with a 'p' dynamic and a 'rit.' marking.

31

Kl.

Ork.

1a 2a 3 3a

cresc.

34

Kl.

Ork.

3b 4

vanjsko proširenje

ff

8

36

Kl.

Ork.

1 2

pp

Fes: I.

As: I. IV. $\flat 3$

Fes: VI.

1 2

malá rečenica b2

41

Kl.

Ork.

1a

2a

43

Kl.

Ork.

cresc.----->

3

3a

44

Kl.

Ork.

8----->

vanjsko proširenje

ff

p

3b

4

lažna repriza

H: I. IV.
(\sharp)3
h: IV.

h: 1.
mala rečenica 1

7. 2. 1. Lažna repriza (T. 49 - 55)

Nakon novog tematskog materijala koji donose male rečenice *b1* i *b2*, pojavljuje se *lažna repriza* u strukturi male rečenice. Ona reminiscira početni dvotakt *a dijela* (T. 1 - 2) u h-molu (T. 49 - 55). Kao i u *a dijelu*, iznosi ju orkestar, ali ovaj put uz klavirsku *podlogu* melodijske figuracije dijeljenog motiva iz rečenice *b1*, odnosno *b2* (T. 33 - 44, 43 - 44).

Kroz *lažnu reprizu* priprema se nastup *a dijela* u Des-duru. Naime, nakon h-mola, opet dolazi do promjene tonaliteta na što ukazuje promjena u predznake Des-dura (T. 53) i daljnje dijeljenje motiva na dominantnoj funkciji Des-dura (T. 53 - 54).

Primjer br. 24 - Prikaz lažne reprize

lažna repriza

H: I. IV.
(\sharp)3
h: IV.

h: 1.
mala rečenica 1

50

Kl.

Ork.

2

1a

cresc.

p

52

Kl.

Ork.

2a

3

f

p

cresc.

mf

Des: V.

54

Kl.

Ork.

3a

4 = 1

poco rit.

(cresc.)

ff

a tempo

a dio

f

Des: I.

7. 3. Dio a (T. 55 - 84)

Nakon *b dijela*, trodijelnost nalaže ponovnu pojavu *a dijela* u Des-duru čime se II. stavak potvrđuje kao velika trodijelna pjesma. U drugom javljanju *a dijela* (T. 55 - 84) koje je istog trajanja kao prvi *a dio* (T. 1 - 29), klavir izvodi glavnu melodiju u *fortissimo* dinamici, dok orkestar nastup prvog tona izvodi *fortepiano* čime se dobiva efekt naglog praska (T. 55). Klavirska dionica je obogaćena akordskim tonovima, variranjima i pasažama (T. 55 - 77) te su pojave silaznih seksti nakon varavih kadenci (T. 73 - 76) sjetno dale znak da se bliži kraj stavka (T. 73 - 76).

Kao i u prvoj pojavi *a dijela*, tako i u drugoj, vanjsko proširenje donosi daljnje kadenciranje, odnosno potvrdu početnog Des-dura (T. 79 - 84). Ono je izneseno najprije od strane puhača i gudača (T. 77 - 78), zatim klavira solo (T. 79 - 80), a potom I. roga in E, klavira i gudača koji iznose posljednji kadencirajući motiv (T. 81 - 84). Zadnji takt (T. 84) u tempu *Lento*, klavir izvodi rastavljeni tonički trozvuk Des-dura od Des1 do d2.

Grieg je ponavljanjem *a dijela* pokazao da promjenom dinamike, instrumentacije, variranjem, glede nadopune akordskim tonovima, može uvelike utjecati na doživljaj iste glazbene misli. Naime, u prvome *a dijelu*, glazbena misao je zadana u *pianissimu* koju izvode gudači te naizmjenično puhači čime je postignuta atmosfera smirenosti i blagosti, dok je u drugome *a*, pojavom klavira u *fortissimu* uz dodavanje akordskih tonova te istodobnim zvučanja cijelog orkestra, misao dodatno dobila na važnosti zvučeći pompozno i svečano.

Primjer br. 25 - Prikaz ponovljenog *a dijela*

54

Kl.

Ork.

poco rit.

(cresc.)

ff

a tempo

f

Des: I.

3a

4 = 1

2

3

a dio

mala rečenica

velika rečenica

sekventno ponovljena mala rečenica

58

Kl.

Ork.

mf

4 1a 2a 3a

62

Kl.

Ork.

p dolce

p cresc.

fp

pp

f

4a 5 6 5a 6a 5b

68

Kl.

Ork.

ff

dim.

dim.

6b 6c 6d 6e 7

vanjsko proširenje

73

Kl.

Ork.

gudači

8' = 6' 7a 8a' = 6a' 7b 8

79

Kl.

Ork.

I. rog in E

f *p* *a tempo* *tr*

82

Kl.

Ork.

Lento

tr *rit.* *pp*

8. FORMALNA ANALIZA III. STAVKA

(*Allegro moderato molto e marcato*, 2/4 mjera mjera, a-mol)

III. stavak javlja se u strukturi sonatnog ronda, odnosno prijelaznog tipa između sonatnog oblika i ronda s tri teme koji se još prepoznaje pod nazivom *rondo višeg tipa* ili *rondo IV. vrste*. Shema sonatnog ronda glasi *A B A C A B A + coda* te je ista kao i shema ronda s tri teme. Glavna razlika između dva spomenuta oblika je određenost tonalitetnog plana tema, odnosno neodređenost. U sonatnom ronu su tonaliteti tema određeniji od onih u ronu. Naime, u oba spomenuta oblika, I. tema se uvijek pojavljuje u osnovnom tonalitetu, međutim, u sonatnom ronu se II. tema prilikom drugog nastupa javlja u osnovnom tonalitetu, dok se u ronu s tri teme može pojaviti u bilo kojemu. Osim I. teme u osnovnom tonalitetu, obje vrste na kraju mogu sadržavati *coda*.

A dio predstavlja I. temu koja se kroz ponavljanje uvijek pojavljuje u osnovnom tonalitetu³² te je obično građena u obliku periode ili dvodijelne pjesme - bilo u osnovnom ili prijelaznom obliku.

B dio ili II. tema najčešće nije periodične strukture, već može biti sastavljena od dva dijela - *b1* i *b2*. Ona se pojavljuje u dominantnom tonalitetu ili u paralelnom ukoliko je I. tema u molu. Drugo pojavljivanje II. teme je u osnovnom tonalitetu prilikom čega su moguće melodijsko-ritamske izmjene. Nakon nje ne dolazi završna grupa, već opet I. tema u osnovnom tonalitetu.

Nakon nastupa I. teme kreće *C dio*, odnosno III. tema koja se nalazi u istoimenom, paralelnom ili subdominantnom tonalitetu, ili tonalitetu VI. stupnja - u slučaju da je osnovni tonalitet molski. Može biti u strukturi pjesme ili neperiodičke konstrukcije koja prerasta u međustavak. Teme su uglavnom spojene prijelazima, dok se III. tema pojavljuje nakon završne kadence I. teme. Nakon ponovljenih *A* i *B dijelova*, umjesto očekivanog javljanja *A dijela*, može uslijediti *coda* na temelju materijala I. teme.

³² Pri ponavljanju, nerijetko može biti varirana ili skraćena. (Skovran i Peričić, 1991)

Sonadni rondo	I. dio				II. dio	III. dio				
	A	B	A¹	C		A²	B²	“A³“³³	coda	
tonalitetni plan	T	D/p	T	- istoimeni/ paralelni/ subdominantni		T	T	T	T	
Sonadni oblik	Ekspozicija				Razvojni dio	Repriza				
	I. tema	m o s t	II. tema	Završna grupa		I. tema	m o s t	II. tema	Završna grupa	coda

Tablica br. 1 - Formalni presjek sonatnog ronda i sonatnog oblika s tonalitetnim planom

8. 1. I. dio (T. 1 - 139)

Prvi dio sonatnog ronda sastoji se od glavnih dijelova *A B A¹*, odnosno I. i II. teme. Teme su spojene prijelazima koji obrađuju motive tema i ublažavaju sâm prijelaz između njih.

8. 1. 1. *A* dio (T. 1 - 139)

8. 1. 1. 1. Uvod (T. 1 - 8)

Na početku *A dijela* nalazi se uvod koji priprema nastup I. teme. Naime, u prva četiri takta nastupa orkestar u *pianissimu* svirajući ritmizirane motive. On priprema nastup klavira (T. 5) koji virtuosno, u *fortissimu*, izvodi rastavljene akorde s kratkim zastojsima (T. 6 - 7), a potom silaznom ljestvičnom pasažom na dominantni a-mola (T. 7 - 8) priprema nastup I. teme (T. 9).

³³ Posljednji nastup I. teme može biti zamijenjen *codom* zasnovanoj na tematskom materijalu. (Skovran i Peričić, 1991)

Primjer br. 26 - Prikaz uvoda u I. temu

UVOD

Allegro moderato molto e marcato

Kl.

Ork.

pp

ff

A DIO - I. TEMA

7 8

f

I. 6 4

V. 7 #

I.

8. 1. 1. 2. I. tema (T. 9 - 46)

A dio se sastoji od dvije velike rečenice koje zajedno tvore veliku periodu s unutarnjim proširenjima obje rečenice i vanjskim proširenjem II. rečenice.

I. rečenica (T. 9 - 19) je u a-molu te je izvodi klavir uz melodijsko-ritamsku *podlogu* orkestra (T. 15 - 19). Ona sadrži kratka unutarnja proširenja te je njezin završetak ujedno i početak II. rečenice. II. rečenica (T. 19 - 38) mijenja tonski rod te kreće na tonici A-dura. Osim promjenom tonskog roda, II. rečenica obrađuje tematski materijal I. rečenice ponavljanjem motiva (T. 29 - 30; 33 - 35) i dijeljenjem (T. 31) predstavljajući kratka unutarnja proširenja. Međutim, unutarnje proširenje većeg opsega započinje odlaganjem

kadence u tercnom položaju³⁴ (T. 32 - 38), a tonski se rod mijenja na VI. stupnju A-dura u VI. stupanj istoimenog mola (T. 35 - 36). Pojavom ljestvične pasaže na dominantanti (T. 37) priprema se vanjsko proširenje. Unutarnje proširenje izvodi klavir solo, dok vanjsko proširenje izvodi orkestar (T. 38 - 46). Vanjsko se proširenje nalazi u tonalitetu a-mola te se javlja kao *rezime* prethodne dvije rečenice ponavljajući njihov tematski materijal (T. 38 - 46).

Karakter *A dijela* je veseo, razigran i dinamičan. Karakterizira ga motoričnost i ritmičnost koji dodatno pojačavaju naglasci na prvoj i trećoj dobi.

Primjer br. 27 - *Prikaz I. teme*

A DIO - I. TEMA

I. velika rečenica

a: I. 1 2 3 4 3a 4a

II. velika rečenica

5 5a 6 7 8 = 1

A: I.

³⁴ Kadencia koja završava u tercnom ili kvintnom položaju naziva se nesavršenom kadencom.

20

Kl.

Ork.

pp

p

2 3 3a 4 5 6

26

Kl.

Ork.

p

stringendo

ponavljanje motiva

dijeljenje motiva

6a 7 7a 7b 7c 7d

32

Kl.

Ork.

unutarne proširenje II. rečenice

8=6' odlaganje kadence

6'a 6'b 6'c 6'd

37 ljestvična pasaža *a tempo*

Kl.

Ork.

7' 8' vanjsko proširenje

a: I.

I. PRIJELAZ

41

Kl.

Ork.

kraj I. teme

8. 1. 2. Prijelaz u *B* dio (T. 46 - 68)

Nakon izlaganja A dijela kreće prijelaz ili most koji izvodi klavir uz melodijsko-ritamsku *podlogu* orkestra (T. 46 - 68). Sastoji se od dva dijela koja razlikujemo prema motivskom materijalu. I. dio prijelaza (T. 46 - 58) zasnovan je na razloženim akordima koji se sekventno ponavljaju, dok II. dio prijelaza (T. 59 - 68) karakterizira kromatsko kretanje. Prijelaz je modulativne prirode te ga karakteriziraju sekvence koje dodatno pojačavaju njegovu ulogu, pripremu II. teme.

I. dio prijelaza osim razlaganja akorada u klavirskoj dionici, sadrži *sakrivene* motive koje iznose puhači. Prvi motiv i njegovu melodijsku izmjenu i proširenje iznosi I. fagot (T. 46 - 50), kojeg zatim za oktavu više imitiraju I. flauta i I. klarinet in A (T. 50 - 54). Kasnije se

javlja novi motiv (T. 55 - 56) kojeg najprije izvode I. oboa i I. fagot, a potom za čistu kvintu uzlazno sekventno izvode I. flauta i I. klarinet in A (T. 57 - 58).

Primjer br. 28 - Prikaz I. dijela prijelaza u B dio

46 I. dio prijelaza

Kl.

Ork.

51

55

motiv

melodjska izmjena motiva

proširenje motiva

I. fagot

I. flauta
I. klarinet in A

imitacija

motiv

I. oboa i I. fagot

sekvenciranje motiva

I. flauta i I. klarinet in A

p

fz

fz

fz

fz

fp

mf

mf

fp

II. dio prijelaza je pjevan - *cantabile*, kojeg karakterizira kromatsko kretanje melodije u oktavama (T. 59 - 65), a zatim briljantno iznošenje motiva *con bravura*. Njega iznosi klavir uz gudače, dok pri promjeni načina sviranja u *con bravura*, klavir iznosi motive uz postepeno *nestajanje* gudača (T. 65 - 67) do potpunog sola klavira (T. 68). II. dio prijelaza postepeno uvodi u tonalitet C-dura, pripremajući nastup *B dijela*, odnosno II. teme.

Primjer br. 29 - Prikaz II. dijela prijelaza u B dio

II. dio prijelaza

Kl. 59 *cantabile* *cresc.*

Ork.

Kl. 63 *con bravura* *ff*

Ork. *cresc.* *f*

Kl. 67 *B DIO - II. TEMA*

Ork.

1 2 3

8. 1. 3. *B dio* - II. tema (T. 69 - 91)

B dio, odnosno II. tema, javlja se u C-duru (T. 69 - 91), paralelnom tonalitetu a-mola. Osim u tonalitetnom smislu, *B dio* kontrastira *A dijelu* u tematskom i formalnom smislu. II. tema je u strukturi velike rečenice. Ona započinje odražavajući stabilnost i sigurnost akordima I. stupnja C-dura u tercnom položaju. Prvi dio (T. 69 - 75) iznosi klavir u *forte* dinamici, postepeno se stišavajući prije drugog dijela teme (T. 73 - 75).

Iznošenje melodije u drugom dijelu teme preuzima orkestar prilikom čega je instrumentacija razrađena na način da ponavljajući motiv naizmjenično iznose I. i II. violine s gudačima (T. 75 - 76; 79 - 80, 83, 85, 87), te I. flauta i I. klarinet s I. oboom i fagotima (T. 77 - 78, 81 - 82, 84, 86, 88) prilikom čega klavir upotpunjuje harmonijsku *podlogu* svirajući rastavljene akorde. Ujedno se gradacija motiva, osim instrumentacijom, postiže i postupkom dijeljenja (T. 83 - 88) koje rezultira raspadom motiva i vrhuncem u *fortissimo* dinamici (T. 89 - 90) čime završava *B dio* odnosno II. tema. Kraj teme je zadovoljen završetkom u oktavnom položaju, iako i dalje nestabilan zbog završetka na kvartsekstakordu I. stupnja a-mola (T. 91).

Primjer br. 30 - Prikaz *B* dijela

The image displays a musical score for the second theme of the first movement. It is divided into two systems. The first system, labeled 'KI.' (Klavir), covers measures 67 to 75. It features a piano part with a treble and bass clef. The treble clef part has a melodic line with some grace notes, while the bass clef part provides harmonic support with chords. A bracket above the treble clef part is labeled 'B DIO - II. TEMA'. Below the piano part, there are labels 'C: V.' and 'I. velika rečenica' with sub-sections 1, 2, and 3. The second system, labeled 'Ork.' (Orkestar), covers measures 72 to 80. It shows the entry of the strings ('gudači') in measure 75, playing a sustained harmonic accompaniment. The violins ('I. i II. violine') enter in measure 79, playing a melodic line. The piano part continues with chords. Labels '4', '3a', '4a', '5', and '5a' are placed below the measures. Dynamics like *p* and *pp* are indicated. The score concludes with a fermata over measure 80.

77

Kl.

Ork.

I. flauta, I. klarinet in A

I. i II. violine

I. oboa, fagoti

gudači

5a

6a

5b

80

Kl.

Ork.

I. flaute, I. klarinet in A

I. oboa, fagoti

cresc.

6b

5c

6c

83

Kl.

Ork.

I. i II. violine

dijeljenje motiva

I. flaute, I. klarinet in A

I. i II. violine

dijeljenje motiva

dijeljenje motiva

gudači

puhači i gudači

gudači

6d

6e

6f

86

Kl.

Ork.

dijeljenje motiva

I. flauta, I. klarinet in A

I. i II. violine

dijeljenje motiva

dijeljenje motiva

I. flauta, I. klarinet in A

puhači i gudači

gudači

puhači

6g

6h

6i

89

Kl.

Ork.

raspad motiva

flaute i klarineta in A

oboe i fagoti

kraj II. TEME

Prijelaz u A¹ dio

I. dio prijelaza

ff

f

ff

8

7

7a

8

a: 1.

6

4

8. 1. 4. Prijelaz u A¹ dio (T. 91 - 107)

Odmah nakon *B dijela* slijedi prijelaz u A¹ dio (T. 91 - 108) koji nestabilno započinje na kvartsekstakordu I. stupnja a-mola kojeg bi u sonatnom obliku protumačili kao prijelaz prema završnoj grupi. Sudeći prema instrumentaciji, sastavljen je od dva dijela. I. dio iznosi orkestar u kojem se obrađuju dijeljeni motivi iz drugog dijela II. teme (T. 91 - 102) također u *razgovoru* pojedinih grupa instrumenata, u ovome slučaju flauta i klarineta in A te oboa i fagota (T. 91 - 98). II. dio iznosi klavir također obrađujući iste motive iz II. teme (T. 103 - 106), a potom u sklopu kratke virtuosne pijanističke kadence (T. 107). Kadencia pojačava iščekivanje pojave A¹ dijela promjenom tempa u *prestissimo* te virtuosnim pasażama na dominantni a-mola.

Primjer br. 31 - Prikaz prijelaza u A¹ dio

89

Kl. *ff*

Ork. *f*

raspad motiva

8

kraj II. TEME Prijelaz u A¹ dio
I. dio prijelaza

flaute i klarineti in A oboe i fagoti

7 7a 8

a: I.
6
4

94

Kl.

Ork.

flaute i klarineti in A oboe i fagoti

100

Kl. *fz*

Ork.

variranje motiva II. teme

8

8. 1. 5. A¹ dio - I. tema (T. 108 - 130)

Nakon završne kadence II. prijelaza ponovno se javlja I. tema u a-molu međutim ovaj put varirana kao A¹ dio. Melodiju izvodi klavir uz melodijsko-ritamsku *podlogu* orkestra, a početni motiv I. teme prolazi kroz postupak dijeljenja i proširenja. Nadalje se transponira čime dobiva modulativnu ulogu. Postupak dijeljenja i proširenja odvija se odmah nakon početna četiri takta (T. 112 - 113), a nakon toga se novonastali dvotakt ponavlja transponiran najprije za veliku sekundu uzlazno (T. 114 - 115) pa malu sekundu uzlazno (T. 116 - 117), a zatim se motiv dodatno proširuje u silazni ljestvični niz (T. 118 - 121)

Primjer br. 32 - Prikaz A¹ dijela

The musical score is presented in two systems, each with a Piano (Kl.) and Orchestra (Ork.) part. The first system begins with the end of a cadence, labeled 'kraj kadence', and the start of the first theme, 'A¹ DIO – I. TEMA', marked 'a tempo' and 'ff'. The piano part features a melodic line with a sequence of notes, and the orchestra provides a rhythmic accompaniment. The second system starts at measure 110 and shows the development of the theme. It includes annotations for 'dijeljenje motiva' (division of motif) and 'proširenje motiva' (extension of motif), indicating the structural changes in the melody. The piano part continues with the melodic line, and the orchestra provides accompaniment with dynamic markings like 'f' and 'p'.

transpozicija dijeljenog i proširenog motiva

transpozicija dijeljenog i proširenog motiva

114

Kl.

Ork.

cresc.

proširenje motiva u silazni ljestvični niz

8

118

Kl.

Ork.

variranje motiva

sažimanje motiva

122

Kl.

raspad motiva

kraj A¹ dijela

8

126

Kl.

ff

8. 1. 6. Prijelaz u C dio (T. 130 - 139)

Nakon kadence klavira u *A¹ dijelu*, kreće kratak prijelaz koji izvodi orkestar (T. 130 - 139). Najprije kreće u tempu *animato* potvrđujući a-mol tonalitet u koji je kadencirao prethodni *A¹ dio* te nedugo zatim priprema nastup *C dijela*, odnosno III. teme dijatonskom modulacijom u F-dur (a: I. = F: III.). Prilikom pripreme *C dijela* kreće smirivanje i usporavanje koje dodatno najavljuje karakter III. teme.

Primjer br. 33 - Prikaz prijelaza u C dio

Prijelaz u C dio

The musical score is divided into two systems. The first system, labeled 'Kl.' (Klavier) and 'Ork.' (Orkestar), covers measures 130 to 135. The piano part begins with a forte (*ff*) dynamic and an *animato* tempo, playing a rhythmic pattern of eighth notes. The orchestra part also starts with *ff* and features a complex texture of chords and moving lines. The second system, labeled 'Ork.', covers measures 136 to 139. The piano part is no longer present. The orchestra part begins with a *fp* (fortissimo piano) dynamic, showing a clear deceleration and a change in texture. The score concludes with the text 'kraj prijelaza' (end of transition) above the final measure. Below the score, the key signature change is indicated: 'a: I.' (A minor, first ending) and 'F: III.' (F major, third ending).

130 8

Kl. *ff* *animato*

Ork. *ff*

a: I.

136 *fp*

kraj prijelaza

a: I.
F: III.

8. 2. II. dio - C dio (T. 140 - 229)

Središnji dio sonatnog ronda jest *C dio*. Pojava *C dijela* ili III. teme kontrastira *A i B dijelu* promjenom tempa, tonaliteta, tematike, forme i karaktera. Tempo se u *C dijelu* mijenja u *Poco più tranquillo* $J = 92$, te se u odnosu na *A dio* javlja u tonalitetu subdominante, F-duru³⁵. Forma *C dijela* ili III. teme jesu tri ponovljene velike rečenice od kojih su druga i treća prilikom ponavljanja, varirane. One su melodijoznog karaktera, obogaćene dugim i pjevnim linijama (T. 140 - T. 229).

Prvu veliku rečenicu (*a*) veličanstveno iznosi I. flauta u *fortissimu* uz orkestar u *pianissimu* (T. 140 - 162). S obzirom da nastupa u sporijem tempu, a melodijska linija sadrži duže ritamske vrijednosti, dobiva se dojam da se dva takta čine kao jedan.³⁶ Shema rečenice *a* glasi: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 4a - 5a - 6 - 6a - 7 - 7a - 8, sadržavajući dvadeset tri takta.

Druga velika rečenica (*a'*) lančano se nadovezuje na kraj prve (*a*) rečenice (T. 162 - 184) koju u *piano* dinamici iznosi klavir uz decentnu melodijsku *podlogu* I. violončela. Osim melodijske, prateću figuru izvodi i klavir te se ona sastoji od uzlaznih i silaznih rastavljenih akorada. Unutar druge rečenice ponavlja se prvi dio tematskog materijala prve (*a*) rečenice (T. 162 - 167) dok je drugi dio rečenice obogaćen variranjem (T. 168 - 184) i korištenjem *appoggiatura*³⁷ (T. 168 - 170, 172 - 174, 176 - 179). Njezina shema glasi: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 4a - 5a - 6 - 6a - 7 - 7a - 8. Iz prikazane sheme primjećuje se korenspodiranje sa shemom prve (*a*) rečenice.

Treću veliku rečenicu (*a*²) nastavlja izvoditi klavir uz melodijsko-ritamsku *podlogu* I. flaute, I. klarineta in A i gudača (T. 184 - 229). Ona je za razliku od prethodne dvije rečenice najviše varirana prilikom čega se pojavljuju unutarnje i vanjsko proširenje. Unutarnje proširenje (T. 210 - 224), karakterizira reminiscencija motiva teme (T. 213 - 214) kao i transponiranje i proširenje istih (T. 216 - 218). U njemu je *ritardandom* i *pianissimom* postignuto postupno iščezavanje i smirivanje cjelokupnog *C dijela* koje rezultira potpunim smirenjem u vanjskom proširenju (T. 224 - 229).

³⁵ Može se primijetiti da na sâmom početku *C dijela* nema predznaka *b* međutim, F-dur je harmonijski i melodijski zadovoljen pojavom alteracije *b* unutar istog.

³⁶ Takva praksa primijenit će se na cijeli *C dio* obzirom da se radi o ponovljenim rečenicama.

³⁷ *Appoggiatura* je neakordički ton koji, bez pripreme, nastupa na naglašenoj dobi i nalazi se sekundu više ili niže od akordičkog tona u koji se, na nenaglašenoj dobi, rješava. (Devčić, 1975)

Primjer br. 34 - Prikaz C dijela

C DIO – III. TEMA

velika rečenica a

Poco più tranquillo ♩ = 92

I. flauta

Ork.

140

p

F: I.

1 2 3 4

Ork.

148

5 4a 5a 6 6a

velika rečenica a¹

Kl.

158

p

tr

I. violončelo

7 7a 8 = 1 2

Kl.

167

3 4 5 4a

174

Kl.

Ork.

5a 6 6a

cresc.

180

Kl.

Ork.

7 7a 8 = 1

f *pp rit.* *p atempo*

velika rečenica a²

186

Kl.

Ork.

2 3 4

I. flauta, I. klarinet in A

p

192

Kl. *fz*

Ork.

5 4a 5a

198

Kl. *p* *cresc.* *mf* *cresc.*

Ork. *pp* *cresc.*

5 6 7

203

Kl. *f* *dim.* *molto rit.*

Ork. *mf* *dim.*

7a 7b 7c

UNUTARNJE PROŠIRENJE

208

Kl. *pp a tempo*

Ork. *pp*

7d

8 = 6'

6'a

reminiscencija motiva III. teme

transponiranje i proširenje motiva teme

214

Kl. *perdendosi rit. a tempo*

Ork. *ppp*

6'b

6'c

6'd

VANJSKO PROŠIRENJE

220

Kl. *ppp*

Ork. *ppp*

6'e

7

8'

8. 3. III. dio (T. 230 - 440)

Zadnji dio sonatnog oblika sadrži ponovnu pojavu *A* i *B dijelova* povezanu prijelazima čime se dobiva dojam reprize. *B dio* će se pojaviti u osnovnom tonalitetu čime će se potvrditi sonatni rondo.

8. 3. 1. *A*² dio (T. 230 - 273)

8. 3. 1. 1. Kratak uvod (T. 230 - 235)

Nakon poduljeg *C dijela*, prije ponovnog nastupa I. teme nalazi se kratak uvod (T. 230 - 235) na dominantni a-mola. Započinju ga izvoditi puhači u *pianissimu* (T. 230 - 233), a potom im se pridružuju gudači koji završavaju u *pianissimu* (T. 232 - 235). Kontrast je postignut pojavom I. teme u *forte* dinamici.

Primjer br. 35 - *A*²: Prikaz uvoda u I. temu

The musical score is divided into three sections: *A*² DIO, uvod, and I. TEMA. The tempo is marked *Tempo I animato*. The score is for Klavier (Kl.) and Orkestar (Ork.).

Kl. (Piano): The piano part is mostly silent in the introduction. It begins with the first theme in *forte* (*f*) dynamics, marked with a hairpin crescendo, and then transitions to *piano* (*p*) dynamics.

Ork. (Orchestra): The orchestral part is divided into woodwinds (puhači) and strings (gudači).
- **puhači:** They play a rhythmic pattern of eighth notes in *piano* (*p*) dynamics.
- **gudači:** They play a rhythmic pattern of eighth notes in *pianissimo* (*pp*) dynamics.

Below the orchestra part, the woodwinds are labeled "a: V." and the strings are labeled "I."

8. 3. 1. 2. I. tema (T. 236 - 273)

Nakon kratkog uvoda pojavljuje se I. tema s početka stavka u osnovnom tonalitetu (T. 236 - 273) te ostavlja dojam reprize.

Primjer br. 36 - A²: Prikaz I. teme

I. TEMA
I. velika rečenica

236

Kl.

f *p* *cresc.* *f* *p* *cresc.* *f* *fz* *fz*

II. velika rečenica

244

Kl.

p *fp*

Ork.

sf *pp*

250

Kl.

p *p*

Ork.

pp *p*

UNUTARNJE PROŠIRENJE

256

Kl. *cresc. e stringendo* *f*

Ork.

261

Kl. *rit.*

Ork.

VANJSKO PROŠIRENJE

265

Kl. *a tempo* *ff* *p*

Ork. *ff* *f* *f* *p*

8. 3. 2. Prijelaz u B¹ dio (T. 273 - 295)

Nakon A² dijela slijedi prijelaz u B¹ dio, odnosno II. temu. To je četvrti prijelaz po redu (T. 273 - 295) te ponavlja isti materijal koji se pojavio u prvom prijelazu, točnije prvi dio prijelaza (T. 46 - 58). Drugi dio prijelaza je transponiran za malu tercu silazno (T. 286 - 295) te priprema nastup B¹ dijela.

Primjer br. 37 - Prikaz prijelaza u B¹ dio

Prijelaz u B¹ dio
I. dio prijelaza

The musical score is divided into three systems, each with a Piano (Kl.) and Orchestra (Ork.) part. The first system (measures 273-280) features a piano introduction with a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system (measures 281-288) continues the piano part with a more complex melodic line and a bass line. The third system (measures 289-295) shows the piano part with a final melodic flourish and a bass line that includes a forte-piano (fp) dynamic marking.

273 Kl. *p* *fz*

277 Kl. *fz*

281 Kl. *fz* *mf* *mf* *fp* *fp*

kraj I. dijela prijelaza II. dio prijelaza

285 *marcato*

KI.

Ork.

289

KI.

Ork.

cresc.

f

kraj II. prijelaza *B² DIO – II. TEMA*

293

KI.

Ork.

f

A: I.

8. 3. 3. B¹ dio - II. tema (T. 296 - 326)

Četvrti prijelaz vodi do B¹ dijela, odnosno II. teme (T. 296 - 326). Kao i u prethodnome B dijelu, on se sastoji od velike rečenice. Iznesen je u A-duru, odnosno istoimenom tonalitetu osnovnog a-mol tonaliteta čime se potvrđuje pojava sonatnog rondo. Iako nije u osnovnom tonalitetu, i dalje je riječ o sonatnom rondo s obzirom da je došlo do promjene tonskog roda iz a-mola u A-dur. Naime, za razdoblje romantizma jesu specifične tonalitetne preinake koje odstupaju od uvriježenih i uobičajenih pravila.

II. tema sadrži kraća unutarnja proširenja, međutim, u B¹ dijelu pojavljuje se i unutarnje proširenje duljeg trajanja i virtuoznog karaktera. Unutar njega naizmjenično razgovaraju klavir i orkestar (T. 318 - 326). Određeno tempom *Meno Allegro* i *sostenutom*, proširenje se doima napetim i nesigurnim u ono što slijedi. Pojava kvintola i sekstola pri izvođenju kromatike u klavirskoj dionici pojačava nestabilnost uz potpuni *raspad* motiva kromatskim *klizanjem* (T. 324 - 325).

Primjer br. 38 - Prikaz B¹ dijela

B¹ DIO – II. TEMA

296

Kl.

A: I.

302

Kl.

p *a tempo*

8

Ork.

p

gudači V.

I. i II. violine

I. flauta, I. klarinet in A

puhači

305

Kl. *8*

Ork. I. i II. violine

gudači

308

Kl. *8*

Ork. I. flauta, I. klarinet in A

I. i II. violine

dijeljenje motiva

puhači i gudači

puhači i gudači

311

Kl. *cresc.*

Ork. I. flauta, I. klarinet in A

I. i II. violine

cresc.

I. flauta, I. klarinet in A

puhači i gudači

gudači

puhači i gudači

314

Kl.

Ork.

I. i II. violine

I. flauta, I. klarinet in A

gudači

gudači

ff

f

UNUTARNJE PROŠIRENJE

317

Kl.

Ork.

Meno Allegro

sostenuto con fuoco

5

5

321

Kl.

Ork.

6

Prijelaz u „A³ dio“

324

Kl. *fff*

poco rit. e dim.

a tempo

Ork. *pp*

8. 3. 4. Prijelaz u A³ dio (T. 326 - 352)

Peti prijelaz po redu izvodi orkestar te priprema nastup A³ dijela. Početak prijelaza opet kreće kvartsekstakordom I. stupnja a-mola, kao i drugi prijelaz (T. 91 - 107). On obrađuje motive I. teme najprije u *pianissimu* (T. 326 - 333), a zatim u *crescendu* ljestvičnim pomacima, modulirajući u e-mol (T. 334 - 337) prilikom čega se ponavlja materijal vanjskog proširenja I. teme (T. 338 - 347). Njega izvodi cijeli orkestar te zastojem na dominantni u *forte fortissimu* (T. 347) otvara put solističkoj kadenci koja kreće izlagati motive I. teme u oktavama.

Drugi zastoj javlja se prilikom nastupa orkestra na dominantni prirodnog e-mola (T. 349 - 350) nakon čega se nastavlja kadenca i daljnje variranje motiva što podrazumijeva postupke transponiranja i sažimanja (T. 351). Prisutno je kromatsko klizanje akorada te konačna pojava dominantne a-mola u rastavljenim akordima (T. 351). Ipak, specifičan je zastoj na pauzi (T. 352) koji priprema ponovnu pojavu I. teme.

Primjer br. 39 - Prikaz prijelaza u A³ dio

Prijelaz u „A³ dio“

324 *fff* *poco rit. e dim.* *a tempo*

Kl.

Ork.

328

332 *cresc.* ljestvične pasaže

335

materijal vanjskog proširenja I. teme

338 *ff*

342

Ork.

fz fz fz fz fffz

Solistička kadenca

348

Kl.

ff

Nastavak solističke kadenca

349

Kl.

Ork.

ffz fffz

e: V.

kromatsko klizanje akorada

354

Kl.

ffz rit.

359

Kl.

fz

a: V.

8. 3. 5. A³ dio - Coda (T. 353 - 440)

S obzirom da se ponovni nastup *A dijela* odnosno I. teme mora pojaviti u osnovnom tonalitetu, nastup teme pronalazimo u *codi* o čemu govore Skovran i Peričić : *Gornjoj shemi sonatnog ronda "A B A C A B A" redovno se priključuje coda - ili se posljednji nastup I. teme zamjenjuje kodom zasnovanom na materijalu te teme.* (1991:245)

Nakon potvrde dominante a-mola i zastoja na pauzi (T. 352), slijedi *coda* odnosno I. tema. Iako se očekuje da *coda* nastupi u a-molu, ona se ipak iznenadno javlja u A-duru. S obzirom da su kroz trajanje *code* vidljive izmjene u pogledu mjere i tempa, *codu* dijelimo na tri dijela.

8. 3. 5. 1. Prvi dio *code* (T. 353 - 421)

Prvi dio *code* kreće u tempu *Quasi presto* u $\frac{3}{4}$ mjeri. U njemu se iznosi varirana I. tema s promjenom mjere i tonaliteta, a naizgled se čini kao da se ponavlja. Na početku se pojavljuje kratak uvod (T. 353 - 356), a zatim kreće izlaganje teme (T. 357 - 385).

Tema, koju izvode klavir i orkestar sastoji se od velike rečenice (T. 357 - 373) i ponavljajuće male rečenice u funkciji vanjskog proširenja (T. 373 - 385) koja donosi motiv izmjenjujućih akorada u klavirskoj dionici (T. 374 - 375, 380 - 381). Pri završetku druge male rečenice, slijedi daljnje razvijanje motiva I. teme (T. 285 - 421). Ono započinje dijeljenjem motiva izmjenjujućih akorada (T. 374 - 375, 380 - 381) u prethodnim malim rečenicama koji se zatim variraju. Gradacija obrađenih motiva vodi ka *ritardandu* silaznom ljestvičnom pasažom (T. 419 - 421) koja priprema nastup drugog dijela *code* (T. 422 - 432). Ujedno se pri kraju prvog dijela *code* uvodi *piccolo* flauta umjesto II. flaute čime se dodatno obogatila instrumentacija za nastup drugog dijela.

374 **motiv izmjenjujućih akorada**

8

Kl.

Ork.

p *f*

2 2a 3 3a 3b 4 = 1

ponovljena
I. mala rečenica

380 **motiv izmjenjujućih akorada**

8

Kl.

Ork.

p *ff*

2 2a 3 3a 3b 4

motiv I. i II. male rečenica

386 **motiv izmjenjujućih akorada** **tranponiranje motiva** **daljnje tranponiranje motiva**

Kl.

Ork.

393

Kl. *fz fz fz fz fz fz fz fz*

Ork.

dijeljenje motiva transponiranje
dijeljenog motiva

400

Kl. *fz fz fz fz fz fz*

Ork.

8

407

Kl. *fz fz fz fz fz f fz f*

Ork.

8

variranje motiva ponavljanje variranog motiva

414

dijeljenje variranog motiva ponavljanje dijeljenog motiva melodijska izmjena motiva ljestvična pasaža

8

Kl.

Ork.

fz *fz* *fz* *fz* *fz* *tr*

A: V.

420

Andante maestoso

Kl.

Ork.

rit. *fff* *ff*

8. 3. 5. 2. Drugi dio code (T. 422 - 432)

Drugi dio *code* kreće u tempu *Andante maestoso*. U njemu se reminisciraju motivi III. teme odnosno, *a rečenica* iz *C dijela* se ponavlja u *forte fortissimo* dinamici. Glavnu melodiju izvodi orkestar, dok klavir pasažama rastavljenih akorada upotpunjuje harmonijsku *podlogu* (T. 422 - 432). Drugi dio je pompozan i veličanstven, uključeni su svi instrumenti u izvođenje III. teme te se drugi dio može nazvati finalom cijelog koncerta.

Primjer br. 41 - Prikaz II. dijela code

CODA – II. dio

420

Kl. *rit.* *fff* *Andante maestoso*

Ork. *ff*

A: I.
 velika rečenica a 1

423

Kl. 8

Ork. 3 3

2 3

425

Kl. 8 8

Ork. 3 3 3

4 5 4a

428

Kl.

Ork.

5a 6 6a

431

Kl.

Ork.

7 7a 8

CODA – III. dio

a tempo

rit.

fff

rit.

3 3

3 3

8. 3. 5. 3. Treći dio *code* (T. 433 - 441)

Treći dio *code* nastavlja s reminiscencijom III. teme u A-duru. Glavu teme (T. 433 - 434) klavir iznosi vrlo briljantno, a potom ga orkestar imitira (T. 435 - 436). Prilikom imitacije orkestra klavir izvodi najdužu ljestvičnu pasažu dosad od E1 do a3 (T. 436). U zadnja četiri takta potvrđuje se A-dur tonalitet sviranjem svih izvođača (T. 437 - 441) i tremolom timpana na tonici unakrsno početku koncertu koji je započeo također tremolom timpana na tonici.

Primjer br. 42 - Prikaz III. dijela code

CODA – III. dio

431

Kl.

Ork.

7

7a

8

a tempo

rit.

fff

rit.

glava III. teme

435

Kl.

Ork.

8

ff

imitacija glave III. teme

437

Kl.

Ork.

8

ffz

timpani

9. ZAKLJUČAK

U procesu analize Griegovog *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, opus 16*, zaronilo se u svijet ovog izvanrednog skladatelja i njegove glazbe. Tijekom istraživanja ustanovljeno je da je Edvard Grieg stvarao pod utjecajem ranoromantičarske struje danskih i njemačkih skladatelja, iako duboko ukorijenjen u norveškoj glazbenoj tradiciji i prirodi svoje domovine. Njegova sposobnost da prenese norvešku atmosferu i melankoliju kroz glazbu ostavlja bez daha i svjedoči o njegovu iznimnom talentu.

Kroz temeljitu formalnu analizu sva tri stavka koncerta, otkriveno je kako je Edvard Grieg, već u ranom razdoblju svog stvaralaštva, majstorski kombinirao tradicionalne i inovativne glazbene elemente skladavši skladbu koja je emotivna, a ujedno i tehnički zahtjevna. Iako je Koncert u a-molu skladao u dvadeset petoj godini života, kasnije ga revidirajući, uočava se zrelost u pristupanju glazbenoj formi i orkestraciji te se tako kroz obrađenu formalnu analizu može primijetiti da je uzdrmao oblikovne strukture klasicizma i prilagodio ih romantičarskima. Osim osvjetljavanja same strukture *Koncerta u a-molu, op. 16*, ovaj diplomski rad je omogućio i dublje razumijevanje skladateljeva stvaralaštva i njegova doprinosa glazbenoj umjetnosti. Prema iznesenim činjenicama iz njegova života može se uvidjeti poveznica između nastanka *Koncerta u a-molu* i Griegovih tadašnjih životnih događaja, kao i opčaranost norveškim krajolikom i narodnom baštinom, koji su se ogledali i u ostatku njegova glazbenog stvaralaštva.

Njegov *Koncert za klavir i orkestar u a-molu, opus 16*, ostaje jedno od najimpresivnijih djela klasične glazbe, a njegova ljepota nikada neće izbljedjeti.

10. LITERATURA

Skovran, D. i Peričić, V. (1991) *Nauka o muzičkim oblicima*. Sedmo (nepromijenjeno) izdanje. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.

Andreis, J. (1989) *Povijest glazbe*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

Devčić, N. (2010) *Harmonija*. Četvrto izmijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Internet izvori:

Răducănu, C. (2021) *A Subjective Approach of the Performance of Edvard Grieg's "Piano Concerto in A minor, Op. 16"*. *Artes. Journal of Musicology*, Vol. 23 (Issue 1), pp. 207-223. Dostupno na: <https://doi.org/10.2478/ajm-2021-0012> (17. srpnja 2023.)

Kijas, A. E. (2013). *A Suitable Soloist for My Piano Concerto: Teresa Carreño As a Promoter of Edvard Grieg's Music*. *Bilješke*, 70(1), 37-58. Dostupno na: https://digitalcommons.lib.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1053&context=libr_pubs (21. srpnja 2023.)

Grimley, D. M. (2006) *Grieg: Music, Landscape and Norwegian Identity*. Woodbridge: The Boydell Press. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=Nzyt33bbAvQC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (20. srpnja 2023.)

Cartwright, M. (2023) *Edvard Grieg*. *World History Encyclopedia*. Dostupno na: https://www.worldhistory.org/Edvard_Grieg/ (5. kolovoza 2023.)

Gurnee, N. F. (1943) *A Stylistic and Structural Analysis of the Grieg Piano Concerto in A Minor*. Magistarski rad. Texas: North Texas State Teachers College. Dostupno na: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc798350/m2/1/high_res_d/1002604140-Gurnee.pdf (21. ožujka 2023.)

Hoepfner, F. (2019) *Grieg's Piano Concerto in A Minor Is an Ode to a Scandinavian Summer*. New York Public Radio: Classical Music Hour. Dostupno na: <https://www.wqxr.org/story/griegs-piano-concerto-minor-ode-scandinavian-summers/>. (15. kolovoza 2023.)

Mathias, S. (2018) *7 interesting facts about the Grieg Piano Concerto*. Parker Symphony Orchestra. Dostupno na: <https://parkersymphony.org/grieg-piano-concerto-facts>. (15. kolovoza 2023.)

Osborn, Vincent. (2018) *Edvard Grieg Symphonic Dances, Op. 64*. Dostupno na: <https://dssso.com/wp-content/uploads/2017/09/GRIEG-Symphonic-Dances.pdf> (19. kolovoza 2023.)

Grieg, E. (2010). *Edvard Grieg: 16 Lyric Pieces*. Mel Bay Publications, str. 24. (20. kolovoza 2023.)

Runyan, W. E. (2015) *Norwegian dances, op. 35*. Runyan programme notes. Dostupno na: <https://www.runyanprogramnotes.com/edvard-grieg/norwegian-dances-op-35> (20. kolovoza 2023.)

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20949> (22. ožujka 2023.)
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64453> (22. ožujka 2023.)
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52544> (23. travnja 2023.)

Britannica, T. Editors of Encyclopedia. (2014, listopad 2019). *Halling*. Encyclopedia Britannica. Dostupno na: <https://www.britannica.com/art/halling>. (18. kolovoza. 2023.)

Popis slika:

- **Slika br. 1.** *Portret i potpis Edvarda Griega*

Popis tablica:

- **Tablica br. 1.** *Formalni presjek sonatnog ronda i sonatnog oblika s tonalitetnim planom*

Popis primjera:

- **Primjer br. 1** - *Uvod u ekspoziciju*
- **Primjer br. 2** - *Prikaz I. teme*
- **Primjer br. 3** - *Prikaz melodijskog variranja*
- **Primjer br. 4** - *Prikaz ritamske diminucije motiva I. teme u mostu*
- **Primjer br. 5** - *Prikaz II. dijela mosta*
- **Primjer br. 6** - *Prikaz II. teme*
- **Primjer br. 7** - *Prikaz završne grupe*
- **Primjer br. 8** - *Prikaz uvodnog dijela*
- **Primjer br. 9** - *Prikaz središnjeg dijela*
- **Primjer br. 10** - *Prikaz završnog dijela*
- **Primjer br. 11** - *Prikaz reprize I. teme*
- **Primjer br. 12** - *Prikaz reprize I. dijela mosta*
- **Primjer br. 13** - *Prikaz reprize II. dijela mosta*
- **Primjer br. 14** - *Prikaz reprize II. teme*
- **Primjer br. 15** - *Prikaz reprize završne grupe*
- **Primjer br. 16** - *Prikaz uvodnog dijela kadence*
- **Primjer br. 17** - *Prikaz središnjeg dijela kadence*
- **Primjer br. 18** - *Prikaz unutarnjeg proširenja*
- **Primjer br. 19** - *Prikaz variranja u kadenci*
- **Primjer br. 20** - *Prikaz završnog dijela kadence*
- **Primjer br. 21** - *Prikaz code*
- **Primjer br. 22** - *Prikaz a dijela*
- **Primjer br. 23** - *Prikaz b dijela*
- **Primjer br. 24** - *Prikaz lažne reprize*
- **Primjer br. 25** - *Prikaz ponovljenog a dijela*
- **Primjer br. 26** - *Prikaz uvoda u I. temu*

- **Primjer br. 27** - *Prikaz I. teme*
- **Primjer br. 28** - *Prikaz I. dijela prijelaza u B dio*
- **Primjer br. 29** - *Prikaz II. dijela prijelaza u B dio*
- **Primjer br. 30** - *Prikaz B dijela*
- **Primjer br. 31** - *Prikaz prijelaza u A¹ dio*
- **Primjer br. 32** - *Prikaz A¹ dijela*
- **Primjer br. 33** - *Prikaz prijelaza u C dio*
- **Primjer br. 34** - *Prikaz C dijela*
- **Primjer br. 35** - *A² dio: Prikaz uvoda u I. temu*
- **Primjer br. 36** - *A² dio: Prikaz I. teme*
- **Primjer br. 37** - *Prikaz prijelaza u B¹ dio*
- **Primjer br. 38** - *Prikaz B¹ dijela*
- **Primjer br. 39** - *Prikaz prijelaza u A³ dio*
- **Primjer br. 40** - *Prikaz I. dijela code*
- **Primjer br. 41** - *Prikaz II. dijela code*
- **Primjer br. 42** - *Prikaz III. dijela code*

Popis priloga:

- Partitura *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16*:
 - I. stavak:
 - [https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/6/6f/IMSLP02171-Grieg - Piano Concerto, 1st Mvt \(Full Score\).pdf](https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/6/6f/IMSLP02171-Grieg_-_Piano_Concerto,_1st_Mvt_(Full_Score).pdf)
 - II. stavak:
 - [https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/9/96/IMSLP02172-Grieg - Piano Concerto, 2nd Mvt \(Full Score\).pdf](https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/9/96/IMSLP02172-Grieg_-_Piano_Concerto,_2nd_Mvt_(Full_Score).pdf)
 - III. stavak:
 - [https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP02173-Grieg - Piano Concerto, 3rd Mvt \(Full Score\).pdf](https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP02173-Grieg_-_Piano_Concerto,_3rd_Mvt_(Full_Score).pdf)

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad temelji se na formalnoj analizi *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, opus 16*, skladatelja Edvarda Griega. Prije same formalne analize, predstavljen je glazbeni romantizam, razvojni put koncerta kao glazbene forme te utjecaj životnih događaja Griegova života na njegovo stvaralaštvo. Kroz skladateljev životopis, čitatelj dobiva uvid u skladateljevo djetinjstvo, obrazovanje i ključne trenutke njegove karijere, čime se stvara kontekst za razumijevanje njegovog glazbenog opusa. Nadalje, diplomski rad istražuje kontekst nastanka *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu*, analizirajući inspiraciju koju je Grieg crpio iz norveških narodnih napjeva i pejzaža svoje domovine. Rad također osvjetljava utjecaj suvremenika na Griegov razvojni put, prikazujući kako su ideje i razmišljanja tadašnjeg društva potaknule i utemeljile karakter njegovih skladbi.

Temeljni dio ovog diplomskog rada je formalna analiza *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu, op. 16*. Rad istražuje oblikovnu strukturu sva tri stavka te njegovih dijelova, analizira tematske motive i postupke obrade motiva dotičući se harmonijskih karakteristika u službi određivanja strukture. Kroz analizu svakog stavka otkriveno je Griegovo majstorsko korištenje glazbenih elemenata u službi ostvarenja emotivnog i autentičnog glazbenog doživljaja. Kroz sveobuhvatan pristup analizi, rad doprinosi boljem razumijevanju Griegova glazbenog naslijeđa i njegove uloge u razvoju romantizma te pruža vrijedan uvid u bogatstvo norveške glazbene kulture.

Ključne riječi: Edvard Grieg, romantizam, formalna analiza, *Koncert za klavir i orkestar u a-molu, op. 16*, programnost, nacionalni utjecaj.

SUMMARY

This master's thesis is based on the formal analysis of Edvard Grieg's *Piano Concerto in A minor, Op. 16*. Before delving into the formal analysis itself, it introduces the musical Romanticism, traces the developmental path of the concerto as a musical form, and highlights the significance of life events in Grieg's life on his creative output. Through the composer's biography, the reader gains insight into Grieg's childhood, education, and key moments in his career, thereby providing a context for understanding his musical evolution. Furthermore, the thesis explores the context of the composition of the *Piano Concerto in A minor*, analyzing the inspiration Grieg drew from Norwegian folk songs and the breathtaking landscapes of his homeland. The thesis also sheds light on the influence of contemporaries on Grieg's artistic journey, illustrating how the ideas and thoughts of the society of his time motivated and shaped the character of his compositions.

The central part of this master's thesis is the formal analysis of the *Piano Concerto in A minor, Op. 16*. The thesis explores the structural framework of all three movements and their components, analyzes thematic motifs, and discusses the treatment of these motifs, touching upon harmonic characteristics in service of determining the structure. Through the analysis of each movement, Grieg's masterful use of musical elements to achieve an emotional and authentic musical experience is revealed. Through a comprehensive analytical approach, the thesis contributes to a better understanding of Grieg's musical legacy and his role in the development of Romanticism, providing valuable insights into the richness of Norwegian musical culture.

Key words: Edvard Grieg, Musical Romanticism, formal analysis, *Piano Concerto in A Minor, Op. 16*, programmatic elements, national influence.

EDVARD GRIEG

SAMLEDE VERKER

GESAMTAUSGABE · COMPLETE WORKS

10

Klaverkonsert i a-moll

Klavierkonzert in a-moll

Piano Concerto in A Minor

UTGIVER · HERAUSGEBER · EDITOR

KJELL SKYLLSTAD

C. F. PETERS · FRANKFURT

NEW YORK · LONDON

Konsert

Konzert · Concerto

Allegro molto moderato $\text{♩} = 84$

Opus 16

Flauti

Oboi

Clarineti in A

Fagotti

I II
Corni in E

III IV

Trombe in C

I II
Tromboni

III

Timpani in A E

pp molto f

Allegro molto moderato $\text{♩} = 84$

Pianoforte

poco rit.

a tempo

stringendo

a tempo

Cadenza

Red.

** Red. **

I
Violini

II

Viola

Violoncello

Basso

pizz.

pizz.

pizz.

pizz.

pizz.

7

Fl. *p dolce*

Ob. *p dolce*

Clar.in A *p dolce*

Fag. *p dolce*

Cor.in E I. Solo *p*

I. VI. *arco p pp*

II. VI. *arco p pp*

Vla. *arco p pp*

Vcello *arco p pp*

B. *arco p pp*

14

Fl. I. *p cresc. f p*

Ob. I. *p cresc. f p*

Clar.in A *p cresc. f p*

Fag. *p cresc. f p*

Cor.in E I. *mp cresc. f p*

II. *mp cresc. f p*

I. VI. *div. p cresc. f p*

II. VI. *p cresc. f p*

Vla. *p cresc. f p*

Vcello *p cresc. f p*

B. *p cresc. f p*

18

A

Fl. *p*

Ob. *p*

Fag. *p*

Pfte

mp

cantabile

*Red. **

I VI. *p*

II *p*

Vla. *p*

Vcello *p*

B. *p*

pp

pp

pp

pp

pp

A

24

Pfte

mf

fz

dim.

poco ritard.

*Red. **

27

a tempo

Pfte

cresc.

*Red. **

I VI. *p*

II *p*

Vla. *p*

Vcello *p*

B. *p*

cresc.

cresc.

cresc.

cresc.

pizz.

pp

pp

pp

pp

pp

arco

pp

31 Animato ♩ = 112

This musical score page contains the following parts and markings:

- Flute (Fl.):** Part 1, starting with a rest, then playing a sustained note *p* followed by a melodic line *mf*.
- Oboe (Ob.):** Part 1, starting with a rest, then playing a melodic line *p* followed by a melodic line *mf*.
- Clarinet A (Clar. in A):** Part 1, starting with a rest, then playing a sustained note *p* followed by a melodic line *mf*.
- Bassoon (Fag.):** Part 1, starting with a rest, then playing a melodic line *p* followed by a melodic line *mf*.
- Cor in E (I, II, III, IV):** Parts I and II play a sustained note *fp*. Parts III and IV play a melodic line *fp*.
- Piano (Pfte):** Part 1, playing a complex rhythmic accompaniment *p molto leggiero*. Part 2, playing a complex rhythmic accompaniment *ff*. Includes markings for *Red. ** and *8*.
- Violins (Vl. I, II):** Part 1, playing a sustained note. Part 2, playing a melodic line.
- Viola (Vla.):** Part 1, playing a sustained note. Part 2, playing a melodic line.
- Violoncello (Vcello):** Part 1, playing a sustained note. Part 2, playing a melodic line.
- Bass (B.):** Part 1, playing a sustained note. Part 2, playing a melodic line.

34

Fl. *p*

Ob. I. *p*

Clar. in A *p*

Fag. I. *p*

Cor. in E I II

Pfte *fz* *p*

Red. *

I. VI. II. *p*

Vla. *f* *p*

Viollo *f* *p*

B. *f* *p*

37

Fl. *mf*

Ob. *mf*

Clar. in A *mf*

Fag. *mf*

I II
Cor. in E *fp*

III IV *fp*

Pfte *ff* *p legg.*

I VI. *pp*

II *pp*

Vla. pizz. *pp*

Vcllo pizz. *pp*

B. *pp*

40

Pfte

f *dimin.* *pp* *calando*

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

Red. *

pizz. *fz* *calando*

fz *calando*

fz *calando*

fz *calando*

fz *calando*

43

Ob.

a tempo *p dolce* *cresc.* *stretto*

a tempo cantabile *p* *mf* *stretto*

Pfte

Red. *a tempo* *arco* *stretto*

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

pp *a tempo* *arco* *stretto* *cresc.*

pp *a tempo* *arco* *stretto* *cresc.*

pp *a tempo* *arco* *stretto* *cresc.*

pp *a tempo* *arco* *stretto* *cresc.*

pp *a tempo* *stretto* *cresc.*

pp *a tempo* *stretto* *cresc.*

46 I.

Fl. *mf cresc.* *f dim. e ritardando . . .* *p*

Ob. *f dim. e ritardando . . .* *p*

Clar. in A I. *mf cresc.* *f dim. e ritardando . . .* *p*

Fag. I. *mf cresc.* *f dim. e ritardando . . .* *p*

Cor. in E I II *f dim. e ritardando . . .* *p*

Pfte *f molto cresc.* *ff* *poco rit.* *p*

VI. I *f* *molto rit.* *p*

VI. II *f* *molto rit.* *p*

Vla. *f* *molto rit.* *p*

Vcllo *f* *molto rit.* *p*

B *f* *molto rit.* *p*

D Animato $\text{♩} = 108$
a tempo

72

Fi. *ff* a tempo

Ob. *ff* a tempo

Clar.in A *ff* a tempo

Fag. *ff* a tempo

I II *ff* a tempo

Cor.in E III IV *ff* a tempo

Trb.in C *ff* a tempo

I II Trbi *ff* a tempo

III *ff* a tempo

D Animato $\text{♩} = 108$
a tempo

Pfte *ritard.* *ff*

I VI. *ff* a tempo *fz*

II *ff* a tempo *fz*

Vla *ff* a tempo

Vcello *ff* a tempo

B. *ff* a tempo

D

77 *a 2*

Fl. *ff*

Ob. *ff*

Clar. in A *ff*

Fag. *ff*

I II *a 2*

Cor. in E *a 2*

III IV

Trb. in C

I II

Trbi

III

I *ff*

VI. *ff*

II *ff*

Vla. *ff*

Vcello *ff*

B. *ff*

82

Fl. *fz* *fz* *rit.* *p* *tranneillo* $\text{♩} = 80$

Ob. *fz* *fz*

Clar.in A *fz* *fz*

Fag. *a 2* *fz* *fz*

Cor.in E I II *II. Solo* *rit.* *tranneillo* *fp*

Trb.in C *3* *3*

I II *fz* *fz*

Trbi III *fz* *fz*

Timp. *fz* *fz*

Pfte *rit.* *p* *tranneillo dolce* $\text{♩} = 80$

I *fz* *fz* *pizz.* *rit.* *tranneillo arco* *pp*

VI. II *fz* *fz* *pizz.* *rit.* *tranneillo arco* *pp*

Vla. *fz* *fz* *pizz.* *rit.* *tranneillo* *pp*

Veello *fz* *fz* *pizz.* *rit.* *tranneillo arco* *pp*

B. *fz* *fz* *pizz.* *rit.* *tranneillo* *pp*

rit. *pp* *pp* *pp*

90

Fl.

Cor. in E
I II

I. Solo
p

Pfte

pp

Red. **Red.* **Red.* **Red.* **Red.* **Red.*

19

I
VI.

II

Vla
arco
pp

Vcello

B.

93

Fl.

Ob.

Clar. in A

Fag.

Cor. in E
I II

I. Solo
p

Pfte

**Red.* **Red.* **Red.* **Red.* **Red.* **Red.* **Red.* *

I
VI.

II

Vla

Vcello

B.
arco *sosten.* *pizz.*

98

Ob. I. *poco rit.* *a tempo*
p *cresc.* *f*

Clar.in A *poco rit.* *a tempo*
p *cresc.* *f*

Fag. *poco rit.* *a tempo*
p *cresc.* *f*

Cor.in E I II *poco rit.* *a tempo*
p *cresc.* *f*

III IV *poco rit.* *a tempo*
f

Trb.in C *poco rit.* *a tempo*
f

Trbi I II *poco rit.* *a tempo*
f

III *poco rit.* *a tempo*
f

Pfte *a tempo brillante*
pp *poco rit.* *fff*
7 19 8 8
Red. * *Red.* * *Red.* *

VI. I *poco rit.* *a tempo*
cresc. *f*

II *poco rit.* *a tempo*
cresc. *f*

Vla. *poco rit.* *a tempo*
cresc. *f*

Vcello *poco rit.* *a tempo*
cresc. *f*

B. *arco* *poco rit.* *a tempo*
cresc. *f*

102

Pfte

f *una corda* *p* *tre corde* *f*

Red. * *Red.* * *Red.* * *Red. simile*

I VI. II VIa Vcello B.

105

Pfte

una corda *p* *cresc.* *stretto* *tre corde*

stretto *stretto* *stretto* *stretto* *stretto*

cresc. *cresc.* *cresc.* *cresc.* *cresc.*

I VI. II VIa Vcello B.

108

This musical score page, numbered 108, is arranged in a standard orchestral format. It includes staves for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet in A (Clar.in A), Bassoon (Fag.), Cor in E (I II, III IV), Trumpet in C (Trb.in C), Trumpet in Bb (I II, III), Timpani (Timp.), Piano (Pfte), Violin I (VI. I), Violin II (VI. II), Viola (Via), Violoncello (Vcello), and Bass (B.). The score is divided into three measures. The first measure shows the woodwinds and strings playing in a moderate dynamic (*mf*), while the brass and percussion are silent. The second measure features a dramatic shift to fortissimo (*ff*) for the woodwinds, brass, and percussion, with the strings playing a sustained chord. The third measure continues this fortissimo texture, with the piano part playing a complex, rhythmic accompaniment. Dynamic markings include *mf*, *ff*, and *fff*. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 4/4. A rehearsal mark 'E' is placed above the first measure and below the last measure.

122

mf *f*

poco rit.

dim.

*Red. * Red. * Red. * Red. * Red. * Red. * Red. * Red. **

suivez poco rit.

suivez poco rit.

suivez poco rit.

suivez poco rit.

suivez poco rit.

125

p *f* *p*

a tempo *I. II.* *mf*

a tempo *a2* *p* *cresc.* *f* *p*

a tempo *p* *cresc.* *f* *p*

a tempo *p* *f* *p*

a tempo *p* *f* *p*

129 Animato ♩ = 112

Fl.

Ob.

Clar. in A

Fag.

Cor. in E

Animato ♩ = 112

Pfte

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

Musical score for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet in A (Clar. in A), and Bassoon (Fag.). The Flute and Clarinet in A parts feature a melodic line starting in the second measure with a dynamic of *p* and moving to *mf* in the third measure. The Oboe and Bassoon parts play a similar melodic line, marked *p* in the second measure.

Musical score for Cor Anglais (Cor. in E). The part is silent in the first two measures and enters in the third measure with a dynamic of *fp*.

Musical score for Piano (Pfte). The piano part is marked *p molto leggiero* in the first two measures and *ff* in the third measure. It features a complex rhythmic accompaniment with triplets and sixteenth notes. The bottom staff of the piano part includes markings: *Red. ** under the first three measures and *Red.* under the fourth measure.

Musical score for Violins (I and II), Viola (Vla), Cello (Vcello), and Bass (B.). All string parts are marked *pp* and play a simple harmonic accompaniment consisting of quarter notes.

132

This musical score page contains measures 132, 133, and 134. The instruments and their parts are as follows:

- Flute (Fl.):** Measure 132 has a quarter rest. Measure 133 has a whole rest. Measure 134 has a whole note G4, marked *p*.
- Oboe (Ob.):** Measure 132 has a whole rest. Measure 133 has a whole rest. Measure 134 has a half note G4, marked *p*, with a first ending bracket above it.
- Clarinet in A (Clar. in A):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole rest. Measure 134 has a whole note G4.
- Bassoon (Fag.):** Measure 132 has a whole rest. Measure 133 has a whole rest. Measure 134 has a half note G4, marked *p*, with a first ending bracket above it.
- Cor in E:** Measure 132 has a half note G4. Measure 133 has a whole rest. Measure 134 has a whole rest.
- Piano (Pfte):** Measures 132-134 feature a complex piano accompaniment with sixteenth-note patterns, slurs, and accents. Dynamics include *fz* and *p*. There are markings for *Red.* and asterisks (*) below the piano part.
- Violin I (I. VI.):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole note G4, marked *p*. Measure 134 has a whole note G4.
- Violin II (II. VI.):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole note G4, marked *p*. Measure 134 has a whole note G4.
- Viola (Vla):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole note G4, marked *p*. Measure 134 has a whole note G4.
- Violoncello (Vcello):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole note G4, marked *f* and *p*. Measure 134 has a whole note G4.
- Bass (B.):** Measure 132 has a quarter note G4. Measure 133 has a whole note G4, marked *f* and *p*. Measure 134 has a whole note G4.

135

Fl. *mf*

Clar. in A I. *mf*

Cor. in E *fp*

Pfte *ff* *pp* *leggiero*

I VI. *pp*

II *pp*

Vla. *pp* pizz.

Vcello *pp* pizz.

B. *pp*

138

Pfte *f* *dim.* *pp*

I VI. *fz* *pizz.* *calando*

II *fz* *calando*

Vla. *fz* *calando*

Vcello *fz* *calando*

B. *fz* *calando*

141 **F**

Ob. *a tempo* I. *p dolce* *cresc.*

Pfte *a tempo* *p cantabile* *cresc.*

I VI. *pp* *arco a tempo* *cresc.*

II VI. *pp* *arco a tempo* *cresc.*

Vla *pp* *arco a tempo* *cresc.*

Vcello *pp* *a tempo* *cresc.*

B. *pp* *a tempo* *cresc.*

144

Fl. *mf* *f dim. e ritardando* *p*

Ob. *f dim. e ritardando* *p*

Clar. in A I. *mf* *f dim. e ritardando* *p*

Fag. I. *mf* *f dim. e ritardando* *p*

Cor. in E I II *f dim. e ritardando* *p*

Pfte *f* *molto cresc.* *ff* *poco rit.* *p*

I VI. *f* *molto rit.*

II VI. *f* *molto rit.*

Vla *f* *molto rit.*

Vcello *f* *div. molto rit.*

B. *f* *molto rit.*

147 *Più lento* ♩ = 69
più tranquillo

Fl. *I.* *p*

Clar. in A *I.* *p*

Fag. *II.* *p*

Cor. in E *I. Solo* *p*

I II *p* *più tranquillo*

Trbi *pp*

III *pp*

Più lento ♩ = 69 *tranquillo e cantabile*

Pfte *mp*

I *più tranquillo* *pp*

VI. *pp*

II *pp*

Vla *pp*

Vcello *cantabile* *mf* *pp* *mf* *f* *pp* *ppp* *div.*

B. *pp* *pp* *ppp*

152

Cor. in F

Pfte

I. VI. II

Vla

Vcello

B.

animato
I. Solo

pp
mf
f
pp sosten.
p cantabile

*Red. **

pp *sosten.*

pp *sosten.*

pp *sosten.*

pp *sosten.*

156

Fl.

Ob.

Clar. in A

Fag.

Cor. in E

Pfte

I. VI. II

Vla

Vcello

B.

sempre più animato

p

sempre più animato

p

sempre più animato

p

sempre più animato

p

sosten.

sosten. *sempre più animato*

cresc. *dim.* *mf*

Red. simile *Red. * Red. * Red. * Red. **

sempre più animato

sempre più animato

sempre più animato

sempre più animato

sempre più animato

p

171 *a tempo*

Fl. *ff* *a tempo* *rit.* *fz*

Ob. *ff* *a tempo* *rit.* *fz*

Clar. in A *ff* *a tempo* *rit.* *fz*

Fag. *ff* *a tempo* *rit.* *fz*

Cor. in E *ff* *a tempo* *fz* *rit.* *fz*

Trbe in C *f* *a tempo* *rit.* *fz*

I II *a tempo* *rit.* *fz*

Trbi III *fz* *a tempo* *rit.* *fz*

Timp. *fz* *a tempo* *rit.* *fz*

Pfte *fz* *a tempo* *Solo Cadenza* *Adagio* *f* *ritard.* *ppp*

I VI II *ff* *a tempo* *rit.* *ffz*

Vla *ff* *a tempo* *rit.* *ffz*

Viollo *ff* *a tempo* *rit.* *ffz*

B. *ff* *a tempo* *rit.* *ffz*

Red. ** Red.* ***

Presto

Pfte

pp cresc.

molto fff

meno presto piu moderato dim. Andante molto rit. pp legato sempre

178 179 poco a poco

180 181 molto crescen-do

182 183 ff sempre piu ff

184 stringendo

Pfte

187

fff p fff p

7

Red. *

Detailed description: This system contains measures 187 and 188. It features a grand staff with treble and bass clefs. The left hand plays a complex, rhythmic accompaniment with many beamed notes. The right hand has a melodic line with some slurs. Dynamics include fortissimo (fff) and piano (p). A fermata is placed over measure 188. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

189

fff p fff p

8 7 8

Red. *

Detailed description: This system contains measures 189 and 190. The left hand continues with its complex accompaniment. The right hand has a melodic line with slurs. Dynamics include fortissimo (fff) and piano (p). Fermatas are placed over measures 189 and 190. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

191

fff

Red. *

Detailed description: This system contains measures 191 and 192. The right hand has a melodic line with large slurs. The left hand has a complex accompaniment. Dynamics include fortissimo (fff). A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

193

Red. *

Detailed description: This system contains measures 193 and 194. The right hand has a melodic line with large slurs. The left hand has a complex accompaniment. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

195

fz fz fz fz fz sosten. ffz

3 8

Red. *

Detailed description: This system contains measures 195, 196, and 197. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a complex accompaniment. Dynamics include fortissimo (fz), sostenuto (sosten.), and fortissimo (ffz). A triplet of eighth notes is marked in measure 196. A fermata is placed over measure 197. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

198

sf p una corda

8

Red. *

Detailed description: This system contains measures 198 and 199. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a complex accompaniment. Dynamics include sforzando (sf) and piano (p). The instruction 'una corda' is written in measure 199. A fermata is placed over measure 199. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

200

pp

8

Red. *

Detailed description: This system contains measures 200 and 201. The right hand has a melodic line with slurs. The left hand has a complex accompaniment. Dynamics include pianissimo (pp). A fermata is placed over measure 201. A 'Red.' (Reduction) symbol is present below the bass staff, and an asterisk is at the end of the system.

201

Pfte

tr tr tr
fz fz fz
tutte le corde f

f *f*

dim. pp *poco rit.*

una corda

206

Ob.

Fag.

Cor. in E

Timp.

Tempo I

Poco più Allegro

I. Solo

p

IV. Solo

pp

pp

Pfte

Tempo I

Poco più Allegro

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

div.
pp

pp *fp* *p*

pp *fp* *p*

pp *fp* *p*

pp *fp* *p*

pp *p*

217

This page contains a musical score for measures 217 through 220. The instruments and parts are as follows:

- Fl.** (Flute): Treble clef, starting with a rest in measure 217, then playing eighth notes in measures 218-220.
- Ob.** (Oboe): Treble clef, starting with a rest in measure 217, then playing eighth notes in measures 218-220.
- Clarinet A**: Treble clef, starting with a rest in measure 217, then playing eighth notes in measures 218-220.
- Fag.** (Bassoon): Bass clef, starting with a rest in measure 217, then playing eighth notes in measures 218-220.
- Corin E** (Cornet in E): Treble clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- III IV** (Cornet in E): Treble clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Trb. in C** (Trumpet in C): Treble clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Trbi I II** (Trumpet in B): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Trbi III** (Trumpet in B): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Timp.** (Timpani): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Pfte** (Percussion): Treble clef, playing a complex rhythmic pattern with accents and slurs in measures 217-220.
- Vi. I II** (Violin): Treble clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Vla.** (Viola): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- Vcello** (Cello): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.
- B.** (Bass): Bass clef, playing eighth notes in measures 218-220.

Dynamic markings include *f* (forte) and *ff* (fortissimo) throughout the score. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score concludes with repeat signs and a *ffz* marking at the end of measure 220.

Adagio $\text{♩} = 84$

Flauti

Oboi

Clarineti in B

Fagotti

Corni I u. II in Es

Adagio $\text{♩} = 84$

Pianoforte

Con sordini

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Bassi

11

Fag. *p* *accel.*

Cor.in Es *mp* *accel.*

I VI. *sul G* *cresc. ed accel.*

II VI. *sul G* *cresc. ed accel.*

Vla *cresc. ed accel.*

Vcello *f* *cresc. ed accel.*

B.

21

Fl. *f* *p* *A*

Ob. *p* *f* *p*

Clar.in B

Fag. *p* *f* *p*

Cor.in Es *I.* *ff* *3 rit.* *pp* *a tempo* *mp* *3* *pp rit.* *a tempo* *3* *5*

Pfte *rit.* *mp* *3* *a tempo* *

I VI. *fp* *a tempo* *trem.* *p* *pp rit.*

II VI. *fp* *dim. e rit.* *pp* *trem.* *a tempo* *p* *pp rit.*

Vla *fp* *dim. e rit.* *pp* *trem.* *a tempo* *p* *pp rit.*

Vcello *div.* *fp* *dim. e rit.* *pp* *Solo* *trem.* *p* *pp rit.* *div.*

B. *fp* *dim. e rit.* *pp* *Tutti* *a tempo* *pizz.* *arco* *p* *pp rit.* *A*

30

Pfte

3 5

ff^zpp *ff^zpp* *ff^zpp*

cresc. - e - - string.

Red. * *Red.* * *Red.* * *Red.* * *Red.* *

I string.

VI. string.

II string.

Vla string.

Vcello string.

B. string.

34

Pfte

8 6 6

ff *sosten.* *fz* *p*

Red. * *Red.* * *Red.* * *Red.* *

I *tranquillo* *pp* *pp*

VI. *tranquillo* *pp* *pp*

II *tranquillo* *pp* *pp*

Vla *tranquillo* *pp* *pp*

Vcello *tranquillo* *pp* *div. pp*

B. *tranquillo* *pp* *pp*

40

Pfte

I

VI. I

II

Vla

Vcello

B.

Red. * Red. * Red. *

43

Pfte

I

VI. I

II

Vla

Vcello

B.

ffpp *ffpp* *ffpp*

cresc. - e - *- string. -* *- ff* *sostenuto* *sf*

Red. * Red. * Red. * Red. * Red. * Red. *

cresc. e string. *fz*

cresc. e string. *fz*

cresc. e string. *fz*

cresc. e string. *fz*

cresc. e string. *fz*

47

Fl. I. *p*

Clar.in B I. *p*

Pfte *p*

VI I *pp tranquillo* *pizz.*

VI II *pp tranquillo* *div. p trem.*

Vla *pp tranquillo* *div. p trem.*

Vcllo *pp tranquillo* *div. p pizz.*

B. *pp tranquillo* *p pizz.*

51

Fl. I. *p*

Ob. I. *p string. e cresc.*

Clar.in B I. *p*

Fag. I. *p string. e cresc.*

Cor.in Es *p*

Pfte *cresc.* *molto cresc.*

VI I *string.*

VI II *string.*

Vla *string.*

Vcllo *string.*

B. *p*

54

Fl. poco rit. a tempo *f* *fp*

Ob. poco rit. a tempo

Clar.in B poco rit. a tempo *f* *fp* I. *p*

Fag. poco rit. a tempo *f* *mf cantab.* *p*

Cor.in Es poco rit. a tempo

Pfte poco rit. *ff* *pesante* a tempo

I. poco rit. a tempo *trem. arco* *fp*

VI. poco rit. a tempo *trem.* *fp*

II. poco rit. a tempo *trem.* *fp*

Vla. poco rit. a tempo *fp*

Vcello poco rit. a tempo *mf cantab. arco* *fp pizz.* *p pizz.*

B. poco rit. a tempo *pizz.* *Bfp*

Poco animato

8

Fl.
Ob.
Clar.in A
Fag.
I II
Cor.in E
III IV
Trb. in A
I II
Trbi
III
Timp. A E

Poco animato

Pfte

I VI.
II VIa
Vcello
B.

13

Pfte *p cresc. f fz p fp*

*Red. * Red. * Red. **

I. *pizz. pp f*

VI. *pizz. pp f*

Vla. *pizz. pp f*

Vcello *pizz. pp f*

B. *pizz. f*

20

Fag. *I. > p*

Cor. in E *I. p molto p*

Pfte *p*

** Red. * Red. * Red. simile Red. * Red. **

I. *arco pp*

VI. *arco pp*

Vla. *arco pp*

Vcello *arco pp*

B. *arco pp*

26

Fag. *p* *string.*

Cor. in E *molto*

Pfte *p* *string.*
Red. simile *Red. ** *Red. ** *Red. **

I *string.*

VI. *pp* *string.*

II *pp* *string.*

Vla *pp* *3* *string.*

Vcllo *pp* *string.*

B.

32

Fag. *fz*

Pfte *f* *piu f* *22* *5* *23*

I *fz*

VI. *fz*

II *fz*

Vla *fz*

Vcllo *fz*

B. *fz*

38 A a.2.

Fl. *ff* *fz* *fz* *fz*

Ob. *ff* *fz* *fz* *fz*

Clar. in A *ff* *fz* *fz* *fz*

Fag. *ff* *fz* *fz* *fz*

I II *ff* *fz* *fz* *fz*

Cor. in E *ff* *fz* *fz* *fz*

III IV *ff* *fz* *fz* *fz*

Trb. in A *ff* *fz* *fz* *fz*

I II *ff* *fz* *fz* *fz*

Trb. in B *ff* *fz* *fz* *fz*

III *ff* *fz* *fz* *fz*

Timp. A E *ff*

Pfte *ff*

I *ff* *fz* *fz* *fz*

Vl. *ff* *fz* *fz* *fz*

II *ff* *fz* *fz* *fz*

Vla *ff* *fz* *fz* *fz*

Vc. *ff* *fz* *fz* *fz*

B. *ff* *fz* *fz* *fz*

arco

A *ff*

46

Musical score for measures 46-51. The score includes parts for Flute (Fl.), Clarinet in A (Clar.in A), Bassoon (Fag.), Percussion (Pfte), Violin I (I. VI.), Violin II (II.), Viola (Via), Cello (Vcello), and Bass (B.).

- Fl.**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.
- Clar.in A**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.
- Fag.**: Measures 46-51 feature a melodic line starting with a first ending (I. Solo) marked *p*.
- Pfte**: Measures 46-51 feature a complex rhythmic pattern with sixteenth notes and sixteenth rests, marked *p*. Rehearsal marks (Reo.) and accents (*fz*) are present.
- I. VI.**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.
- II.**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.
- Via**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.
- Vcello**: Measures 46-51 feature a melodic line starting with a first ending (I.) marked *p*. Measure 51 includes the instruction *Tutti*.
- B.**: Measures 46-51 are mostly rests. Measure 51 begins with a first ending (I.) marked *p*.

52

Musical score for measures 52-57. The score includes parts for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet in A (Clar.in A), Bassoon (Fag.), Percussion (Pfte), Violin I (I. VI.), Violin II (II.), Viola (Via), Cello (Vcello), and Bass (B.).

- Fl.**: Measures 52-57 feature a melodic line with a first ending (I.) marked *mf* in measure 57.
- Ob.**: Measures 52-57 feature a melodic line with a first ending (I.) marked *mf* in measure 57.
- Clar.in A**: Measures 52-57 feature a melodic line with a first ending (I.) marked *mf* in measure 57.
- Fag.**: Measures 52-57 feature a melodic line with a first ending (I.) marked *mf* in measure 57.
- Pfte**: Measures 52-57 feature a complex rhythmic pattern with sixteenth notes and sixteenth rests, marked *fz*. Rehearsal marks (Reo.) and accents (*fz*) are present.
- I. VI.**: Measures 52-57 feature a melodic line marked *p*.
- II.**: Measures 52-57 feature a melodic line marked *p*.
- Via**: Measures 52-57 feature a melodic line marked *p*.
- Vcello**: Measures 52-57 feature a melodic line marked *fp*.
- B.**: Measures 52-57 feature a melodic line marked *fp*.

58

Fl.

Clar. in A

Pfte

cantabile

f

cre

Red. * *Red.* * *Red.* * *Red.* * *Red.* * *Red. simile*

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

63

Pfte

scen - - - *do*

con bravura

ff

Red. * *Red.* * *Red.* *

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

cresc.

f

80

Fl.

Ob.

Clar. in A

Fag.

Pfte

I

VI

II

Vln

Vcllo

B.

84

Fl.

Ob.

Clar. in A

Fag.

Cor. in E

Pfte

I

VI

II

Vln

Vcllo

B.

93

This musical score page, numbered 52 and 93, features a full orchestral arrangement. The woodwind section includes Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet in A (Clar. in A), Bassoon (Fag.), and Cor Anglais (Cor. in E), with parts for I/II and III/IV. The brass section consists of Trumpets in A (Trb. in A), Trumpets in B-flat (Trbi I/II and III), and Trombones (Timp. A E). The string section includes Violins I and II (VI. I and II), Viola (Vla.), Violoncello (Vcllo), and Bass (B.). The Percussion (Pfte) part is shown with two staves but contains no notation. The score is marked with a forte dynamic (*fff*) and features complex rhythmic patterns, including triplets and sixteenth-note runs, particularly in the woodwinds and strings. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4.

101

Fl. *3*

Ob. *3*

Clar. in A *3*

Fag.

I II
Cor. in E

III IV

Trb. in A *fff*

I II
Trbi

III

Timp. A E

Pfte

fz fz fz

Prestissimo

p poco cresc.

*Red. **

I
Vl.

II

Vln

Vcello

B.

Pfte

Measures 105-107 of the Piano and forte part. The music features a complex rhythmic pattern with sixteenth and thirty-second notes. A first ending bracket is shown above the staff, and a *Red.* (Reduction) symbol is placed below the staff.

Pfte

108 *a tempo*

Measures 108-114 of the Piano and forte part. Measure 108 is marked with *ff* and *a tempo*. The music consists of rhythmic patterns with triplets. *Red.* symbols are placed below the staff.

I
VI.
II
Vla
Vcello
B.

a tempo

String parts for measures 108-114. The parts are for Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Bass. Dynamics include *fz*, *p*, and *fz*. The tempo is marked *a tempo*.

Pfte

115

Measures 115-121 of the Piano and forte part. Measure 115 is marked with *ff*. The music features rhythmic patterns with triplets. *Red.* symbols are placed below the staff.

I
VI.
II
Vla
Vcello
B.

cresc.

String parts for measures 115-121. The parts are for Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Bass. Dynamics include *cresc.* (crescendo). The tempo is marked *a tempo*.

Poco più tranquillo $\text{♩} = 92$

137

Fl. *poco rit.* I. Solo *f*

Ob. *poco rit.* *p* *pp*

Clar. in A *poco rit.* *p* *pp*

Fag. *poco rit.* *p* *pp*

Trb. in A

Timp. A E *poco rit.* *pp*

I VI. *poco rit.* *pp* *trem. sul ponticello*

II VI. *poco rit.* *pp* *trem. sul ponticello*

Vla. *poco rit.* *pp* *trem. sul ponticello*

Vcello *poco rit.* *pp* *pizz.*

B. *p poco rit.* *pp* *pizz.*

149

Fl. *pp*

Ob. *p* *pp*

Clar. in A *pp*

Fag. *p* *pp*

Cor. in E I II *p* *pp*

I VI. *pp* *nat.*

II VI. *pp* *nat.*

Vla. *pp* *nat.*

Vcello *arco* *p* *pp*

B. *arco* *p* *pp*

162

Pfte.

I

VI. I

VI. II

Vla.

Vcello I.

B.

170

Pfte.

I

VI. I

VI. II

Vla.

Vcello

B.

177

Pfte.

I

VI. I

VI. II

Vla.

Vcello

B.

cresc.

f

pp

ritard.

184

Fl. *E* *p* *I.* *a tempo*

Clar.in A *p* *I.*

Pfte *a tempo* *p* *Red.* *

I. *a tempo* *pp*

VI. *a tempo* *pp*

Vla *a tempo* *pp*

Vcello *Tutti a tempo* *pp*

B. *E pp pizz.*

192

Fl. *pp*

Clar.in A *pp*

Pfte *fz* *p* *cresc.* *Red.* *

I. *ppp*

VI. *ppp*

Vla *ppp*

Vcello *ppp*

B. *arco ppp*

216

Pfte *perdendosi rit.* *a tempo* *ppp*

I *rit.* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

VI. *ppp* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

II *ppp* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

Vla *ppp* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

Vcello *rit.* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

B. *ppp* *a tempo* *perdendosi ma a tempo*

Red. ** Red. sempre*

224

Ob. *Tempo I animato* *pp*

Fag. *pp*

Cor. in E I II *pp*

Timp. A E *pp*

Pfte *Tempo I animato* *ppp*

I *Tempo I animato* *pizz.* *p* *pp*

VI. *pizz.* *p* *pp*

II *pizz.* *p* *pp*

Vla *pizz.* *p* *pp*

Vcello *pizz.* *p* *pp*

B. *pizz.* *p* *pp*

236

Pfte *un poco marcato*

f *p* *f* *fp* *fp*

f *p* *

Pedale sempre come la I^{ma} volta

244

Fag. *I* *p* *molto*

Cor. in E *I. Solo* *p* *molto*

Pfte *pp* *f* *fp* *p*

I. *pizz.* *fz* *pp*

VI. *pizz.* *fz* *pp*

VIa *pizz.* *fz* *pp*

Vcllo *pizz.* *fz* *pp*

B. *fz* *pp*

252

Fag. *p* *cresc. e string.* *f*

Cor. in E *p* *molto* *I.* *II. p* *cresc. e string.* *f*

Pfte *p* *cresc. e string.* *fz*

I. *pp* *p* *string.* *fz*

VI. *pp* *p* *string.* *fz*

VIa *pp* *p* *string.* *fz*

Vcllo *pp* *p* *string.* *fz*

B. *pp* *p* *string.* *fz*

260

Pfte *sempre più f*

265

Fl. *ff* *a 2.*

Ob. *ff*

Clar.in A *ff* *a 2.*

Fag. *ff*

I II Cor.in E *ff* *a 2.*

III IV *ff* *a 2.*

Trb. in A *ff*

I II Trbi *ff*

III *ff*

Timp. A. E *ff*

Pfte

I VI. *arco* *ff* *3*

II *arco* *ff* *3*

Vln. *arco* *ff* *3*

Veello *arco* *ff* *3*

B. *F ff*

273

Fl.

Clar.in A

Pfte

I. VI.

II

Vln

Vcello

B.

278

Fl.

Ob.

Clar.in A

Fag.

Pfte

I. VI.

II

Vln

Vcello

B.

Tutti

283

Fl. *mf*

Ob.

Clar.in A *mf*

Fag.

Musical score for measures 283-287, woodwinds section. Flute and Clarinet in A have melodic lines with *mf* dynamics. Oboe and Bassoon are mostly silent. A long slur covers measures 283-285.

Pfte. *fz* *marcato* *f*

*Red. ** *Red. ** *Red. ** *Red. ** *Red. simile*

Musical score for measures 283-287, piano section. Features a complex texture with *fz* and *marcato* markings. Includes *f* dynamics and repeated notes marked with *Red. ** and *Red. simile*.

I VI.

II VIa

Vcello *fp*

B. *fp*

Musical score for measures 283-287, strings section. Violins I and II, Viola, Cello, and Bass. Cello and Bass have *fp* dynamics. Violins and Viola have rhythmic patterns.

288

Pfte. *f* *fz* *con bravura*

*fz Red. ** *Red. **

Musical score for measures 288-292, piano section. Features *f* and *fz* dynamics, and *con bravura* marking. Includes *fz Red. ** and *Red. ** markings.

I VI. *cresc.* *f*

II VIa *cresc.* *f*

Vcello *cresc.* *f*

B. *cresc.* *f*

Musical score for measures 288-292, strings section. Violins I and II, Viola, Cello, and Bass. All parts have *cresc.* markings. Violins and Viola have *f* dynamics.

294

Pfte *ff* *ritard.*

I. *rit.*

VI. *rit.*

II. *rit.*

Vla. *rit.*

Vcello *rit.*

B. *rit.*

302

Fl. *a tempo*

Ob. *a tempo*

Clar. in A *a tempo*

Fag. *a tempo*

Pfte *p* *a tempo*

I. *p* *a tempo*

VI. *p* *a tempo*

II. *p* *a tempo*

Vla. *p* *a tempo*

Vcello *p* *a tempo*

B. *p* *a tempo*

Gp

307

Fl.
Ob.
Clarinet A
Fag.
Pfte
I VI.
II VI.
Vcllo
B.

cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
sempre

311

Fl.
Ob.
Clarinet A
Fag.
Cor. in E
Pfte
I VI.
II VI.
Vcllo
B.

cresc.
cresc.
cresc.
cresc.
p cresc.
cre -
scen -
do
Red. simile

316

Meno Allegro

Fl. *f* *a2*

Ob.

Clar.in A *f* *a2*

Fag.

Cor.in E

Detailed description: This block contains the woodwind parts for measures 316-320. The Flute and Clarinet in A parts feature a melodic line starting in measure 318, marked with a forte *f* dynamic and a second octave *a2* instruction. The Oboe, Bassoon, and Cor Anglais parts are mostly rests during this passage.

Meno Allegro

Pfte *ff* *con forza*

I *f* *sostenuto*

VI *f* *sostenuto*

II *f* *sostenuto*

Vla *f* *sostenuto*

Vcello *f*

B. *f*

Detailed description: This block contains the piano and string parts for measures 316-320. The piano part is marked *ff* and *con forza*, featuring a complex rhythmic pattern with triplets and sixteenth notes. The strings (Violins I & II, Viola, Cello, Bass) play a sustained accompaniment marked *f* and *sostenuto*. There are some performance markings like *Red.* and asterisks.

321

Fl. *fz*

Clar.in A *fz*

Pfte *fff*

I *fz*

VI *fz*

II *fz*

Vla *fz*

Vcello *fz*

B. *fz*

Detailed description: This block contains the woodwind and string parts for measures 321-325. The Flute and Clarinet in A parts have a melodic line marked *fz*. The piano part is marked *fff* and features a complex rhythmic pattern. The strings play a sustained accompaniment marked *fz*. There are some performance markings like *Red.* and asterisks.

325

H Tempo I

Fl.

Ob.

Clar.in A *poco rit.*

Fag. *poco rit.* *pp*

I II *poco rit.*

Cor.in E *poco rit.* IV. *pp*

III IV

Trb.in A

I II

Trbi

III

Timp. *poco rit.* *pp*

Pfte *poco rit.* Tempo I *p*

I *poco rit.* *pp*

Vl. I

II *poco rit.* *pp*

Vla *poco rit.* *pp*

Vcello *poco rit.* *pp*

B. *poco rit.* *pp*

H *pp*

334

This musical score page contains measures 334 through 338. The instruments and their parts are as follows:

- Fl.** (Flute): Rests in measures 334-337, then plays a triplet of eighth notes in measure 338.
- Ob.** (Oboe): Rests in measures 334-337, then plays a triplet of eighth notes in measure 338.
- Clar.in A** (Clarinet in A): Sustained notes in measures 334-337, then plays a triplet of eighth notes in measure 338.
- Fag.** (Bassoon): Sustained notes in measures 334-337, then plays a triplet of eighth notes in measure 338.
- Cor.in E** (Cornet in E): Part I and II. Part I has sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338. Part II has sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.
- Trb.in A** (Trumpet in A): Sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.
- Trbi** (Trumpet in B): Part I and II. Part I has sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338. Part II has sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.
- Timp.** (Timpani): Sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.
- Vl.** (Violin): Part I and II. Both parts play a continuous sixteenth-note pattern, marked *cresc.* in measures 334-337 and *ff* in measure 338.
- Vla.** (Viola): Plays a continuous sixteenth-note pattern, marked *cresc.* in measures 334-337 and *ff* in measure 338.
- Vcello** (Cello): Sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.
- B.** (Bass): Sustained notes in measures 334-337, then a triplet of eighth notes in measure 338.

Dynamic markings include *cresc.* (crescendo) and *ff* (fortissimo). Measure 338 features prominent triplet markings over the eighth notes in several instruments.

348

lunga

Fl.

Ob.

Clar.in A

Fag.

I II
Cor.in E

III IV

Trb.in A

I II
Trbi

III

Timp.

Pfte

I
Vi.

II

Vla

Viollo

B.

lunga

ffz

lunga

ffz

lunga

ffz

lunga

ffz

lunga

ffz

351

Pfte

rit.

Red. *

Pfte

Quasi Presto $\text{♩} = 80$

p sempre staccato il basso

Red. * Red. * Red. simile

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

Quasi Presto

pizz.

p

pizz.

p

pizz.

p

pizz.

p

pizz.

p

358

Pfte

schers.

fp

Red. *

I

VI.

II

Vla

Vcello

B.

arco

pp

arco

pp

arco

pp

arco

pp

arco

pp

368

I II
Cor.in E

III IV

Pfte

I
VI.

II

Vla

Vcello

B.

377

I II
Cor.in E

III IV

Pfte

I
VI.

II

Vla

Vcello

B.

385

Fl. I. *mf*

Clar. in A I. *mf*

Fag. I. *mf*

Pfte *ff* *sempre più ff* *fz fz fz fz*
*Red. * Red. * Red. * Red. simile Red. * Red. * Red. * Red. **

I. VI. II. *p*

Vla. *arco p*

Vcello *p*

B. *p*

396

Fag. I. II. *p* *stretto*

I II *fz* *stretto* *fz*

III IV *fz* *stretto* *fz*

Pfte *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz sempre più e stretto* *fz* *fz*
** Red. * Red. * Red. * Red. simile*

I VI. II. *stretto* *cresc.*

Vla. *p* *stretto* *cresc.*

Vcello *arco* *stretto* *cresc.*

B. *p* *arco* *stretto*

20 stretto

406

This musical score page, numbered 406, contains measures 406 through 410. The instrumentation includes Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet in A (Clar.in A), Bassoon (Fag.), Cor Anglais (I II and III IV), Percussion (Pfte.), Violin I (VI. I), Violin II (VI. II), Viola (Via.), Violoncello (Vcello), and Bass (B.).

Flute (Fl.): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *fp* (fortissimo piano) in measures 407, 408, and 409. Measure 410 has a *rit.* (ritardando) marking.

Oboe (Ob.): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *fp* (fortissimo piano) in measures 407, 408, and 409. Measure 410 has a *rit.* (ritardando) marking.

Clarinet in A (Clar.in A): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *p cresc.* (piano crescendo) in measure 406 and *fp* (fortissimo piano) in measures 407, 408, and 409. Measure 410 has a *rit.* (ritardando) marking.

Bassoon (Fag.): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *p cresc.* (piano crescendo) in measure 406 and *fp* (fortissimo piano) in measures 407, 408, and 409. Measure 410 has a *rit.* (ritardando) marking.

Cor Anglais (I II and III IV): Measures 406-409 feature a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

Percussion (Pfte.): Measures 406-409 feature a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409. Measure 410 has a *rit.* (ritardando) marking.

Violin I (VI. I): Measures 406-409 feature a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

Violin II (VI. II): Measures 406-409 feature a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

Viola (Via.): Measures 406-409 feature a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

Violoncello (Vcello): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *cresc.* (crescendo) in measure 406 and *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

Bass (B.): Measures 406-409 feature a melodic line with slurs and accents. Dynamics include *cresc.* (crescendo) in measure 406 and *fz* (forzando) in measures 407, 408, and 409.

415

(Flauto II muta in Piccolo)

Fl. *cresc.* *f* *poco rit.*

Ob. *cresc.* *f* *poco rit.*

Clar.in A *cresc.* *f* *poco rit.*

Fag. *cresc.* *f* *poco rit.*

II *poco rit.*

Cor.in E *f* *poco rit.*

III IV *f* *poco rit.*

Trb.in A *p* *cresc. molto* *poco rit.*

Timp. *f* *poco rit.*

Pfte *fz* *fz* *fz* *fz* *cresc.* *poco rit.* 13

* Red.

I *f* *cresc.* *poco rit.*

VI. *f* *cresc.* *poco rit.*

II *f* *cresc.* *poco rit.*

Vla. *f* *poco rit.*

Vcello *f* *poco rit.*

B. *f* *poco rit.*

Andante maestoso (wie früher ♩) $\text{♩} = 80$

422

K

Fl. *f*

Fl. picc. *f*

Ob. *f*

Clar. in A *f*

Fag. *f*

I II
Cor. in E *f*

III IV

Trb. in A *f*

I II
Trbi *f*

III

Timp. *f*

Andante maestoso

Pfte *fff*

I. *div.*

VI. *f trem.*

II. *div.*

Vla. *f trem.*

Vcello *f*

B. *f*

426

Fl. *fz*

Fl. picc. *fz*

Ob. *fz*

Clar.in A *fz*

Fag. *fz*
a 2. *p*

I II
Cor.in E *fz*
III IV *p*

Trb.in A *fz*
p II. *fz*

I II
Trbi *fz*
III *p*

Timp. *fz*
p *f*

Pfte

I
Vl. *fz*

II *fz*

Vla *fz*

Viollo *fz*

B. *fz*
p

430

Flauti gr. I-II.

Fl. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Fl. picc. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*
muta in Flauto grande

Ob. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Clar. in A *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Fag. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

I II Cor. in E *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

III IV *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Trb. in A *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*
a. 2.

I II Trbi *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*
I. II.

III *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Timp. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

Pfte *ff* *poco rit.* *a tempo* *fff pesante* *sost.* *ff*

I VI. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff trem.*

II *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff trem.*

Vla *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff trem.*
div

Viollo *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

B. *ff* *poco rit.* *a tempo* *ff*

436

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Fl.

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Ob.

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Clar. in A

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Fag.

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

I II

Cor. in E

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

III IV

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Trb. in A

a 2 poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

I II

Trbi

a 2 poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

III

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Timp.

poco rit. *a tempo* *fff* *ffz*

fz *fff* *ffz*

Pfte

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

I

VI.

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

II

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

Vla

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

non div.

Vcello

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

trem.

B.

poco rit. *a tempo* *fz* *ffz*

trem.